

II RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 91 (30).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 10. aprillil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: teedeminister **K. Kark**, välisminister **O. Strandman**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, raudteeülem **Reinok**.

P ä e w a k o r d:

1. Riigi 1924 a. eelarwe — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, wahepeal abiesimees **K. Wirma**, lõpul abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.
Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Päewakorra kohta muudatusi ette ei ole pandud, loen seega päewakorra wastuwõetuks.

2. Riigi 1924 a. eelarwe — II lugemisel. **H. Anniko** (krst.): Teedeministeriumi eelarwes on peatükk I § 73 üles wõetud teede ja sildade parandamiseks 73 miljonit marka. Tähen datud summa algkujus ei olnud mitte niisuguses suuruses Wabariigi Walitsuse poolt esitatud, waid oli 61 miljoni marga suuruses esitatud. Eelarwe-komisjon suurendas seda summat 15 miljoni marga wõrra. Tähen datud suurendamine oli järgmiste asjaoludega seotud: kogu Saaremaa kui ka Läänemaa on Risti raudteejaamaga ühendatud nõndanimetatud Wirtsu-Risti maanteega. See maantee on üle 60 wersta pikk ja käib Risti raudteejaamast kunni Wirtsu sadamani. Tähen datud maantee on kahe maakonna, see on Saaremaa ja Lääne maakonna läbikäimise elusooneks. Tähen datud maantee kannatas läinud ilmasõja ajal väga palju ja selletõttu on ta tükati väga halvaks muutunud. Seda teed mööda liikusid määratud sõjawoorid mitmed aastad edasi-tagasi ja selle järeldusel muutusid mitmed kohad tähenda-

tud teel üsna läbipääsematuks, nõnda et kewadistel ja sügisestel poristel aegadel on mõned kohad täitsa läbipääsematud. Ei ole isegi auto-omnibusi ühendust sellel teel läbi wiidud, sest mitmed ette wõtjad, kes seda teed ligemalt tähele on pannud, on ära öelnud. Lääne maakonnawalitsus saatis asjatundja-inseneeri kohale, kes kõige halwemad kohad läbi waatas ja nende parandamiseks eelarwe kokku seadis, ja see eelarwe, mis nüüd kõige halwemate kohtade parandamiseks kokku seatud, on umbes 15 miljonit marka. Lääne maakonnawalitsus ei suuda seda summat oma poolt mitte wälja anda, et see tee tarwilikult parandatud saaks. Selle tee parandamine on aga hädatarwilik, ja sellepärast pööras Lääne maakonnawalitsus Riigikogu rühmade poole, et need kuidagi katsuksid appi tulla. Seal ühinesid siis Saaremaa ja Läänemaa Riigikogu liikmed, walmistasid üheskoos märgukirja ja andsid tähendatud märgukirja Wabariigi Walitsusele käesolewa aasta algul sisse. Wabariigi Walitsus andis oma nõusoleku tähendatud 15 miljoni kohta ja seeläbi pandi 15 miljonit liikuma. Aga kui see küsimus eelarwe-komisjonis arutamisele tuli, siis eelarwe-komisjoni enamuse määras selle summa üleriikliku teede ja sildade parandamise summa hulka. Ja sellega sai algatajatelt, kes selle asja liikuma pannud, lihtsalt see summa üle wõetud. Sellega ei wõi meie rahul olla, sest kui see summa nüüd üleriiklikult ära jaotatakse maakondade wiisi, siis wõib Lääne maakond, ehk kõigerohkem 5—6 miljonit saada. Sellega on wõimatu neid kõige hädalisemaid kohti maanteel parandada, mis tingimata parandamist nõuawad. Sellepärast pööran mina Riigikogu poole järgmise ettepanekuga: „Peatükk I § 73 üleswõetud teede, sildade ja parwede korrashoidmise 76 miljoni marga suurusest summast määrata 15 miljonit marka eriti Risti-Wirtsu maantee parandamiseks.“

K. Ipsberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minul on au teie tähelepanu juhtida warustusosakonna peale raudteewalitsuse alal. Raudteewalitsuse

warustusosakond on üks suurematest ja tähtsamatest osakondadest oma tegewuse poolest, sellepärast, et on iga aasta 300 miljoni marga eest materjaale muretseda ja see osakond peaks kõigeparemate jõududega warustatud olema, et tema oma ülesande kõrgusel seisaks. Eelarwe-kommisjon on alamkommisjoni ettepanekul kärpimisi teinud, mida mina mitte otstarbekohaseks ei saa pidada. Nimelt on warustusosakond nii organiseeritud, et ta jaguneb kahte ossa, kahte jaoskonda. Üks on kütteainete jaoskond ja teine on materjaalide jaoskond. Eelarwe kokkuseadmise juures oli kawatsetud nii talitada: warustusosakonna ülemale üks abi juurde anda, aga jaoskondade, see on kütte- ja materjaalijaoskondade juhatajaid ära kaotada ja jaoskondade juhatajate kohustused panna warustusosakonna ülema abide peale, sellega ligemat sidet luua warustusosakonna ülema ja jaoskondade wahel. Eelarwe-kommisjon on aga ühe jaoskonna juhataja teise abi maha tõmmanud, nii et nüüd jääb üks jaoskond ilma juhatajata. See ei oleks loomulik, sest seal on, nagu juba tähendasin, tarwis tööjõudu. Võib olla, on pärast võimalik ümber kombineerida, kuid seda on tarwis süstemaatiliselt teha, aga nii juhuslikult seda teha ei oleks soovitaw. Sellepärast teen ettepaneku:

„II peatükk — raudteewalitsus. Koosseisu muudatused. Suurendada: I jaoskonna juhataja à 15.300 marka. § 1 — palgad — suurendada aastas 138.200 marka.“

Edasi, mina ei tahaks Riigikogu aega wiita, aga ma pean siiski tarwilikuks administratsiooni küsimuses, mis siin päewakorral on, paari sõnaga peatada, iseäranis arwesse wõttes neid omapäraseid arusaamisi sellel alal, mis härra Gustawson oma kõnes ette tõi. Mina arwan, et ka härra Gustawson ise sellega lepib, kui ma temale wäikse seletuse annaksin. Härra Gustawson on arwamisel, et peawalitsus on kõrgem asutus ja temal on kõrgemad kompetentsid, kui ministeeriumil. Ta ütleb, et ükski korraldus ei tohi wälja minna, ilma et peawalitsuse ülem sellest teaks ja ilma, et selleks ei ole peawalitsuse luba. Ma juhin sellele tähelepanu, et siin on kahe asjaga tegemist. On ministrid ja on temale alluwad peawalitsused; ministriumi keskasutuse ametnikud, inspektorid ja juriidilised nõunikud, need kõik on ministri lihtsad nõuandjad ja tema käskude

täitjad. Ministril on täielik õigus oma korraldusi teha, ilma et tema peawalitsuse käest luba küsiks.

Edasi on härra Gustawson'il ka takside ja tariifide kohta oma arusaamine. Mina saan väga hästi aru, psühholoogiliselt on iga maks wastik. Kui maksusid peale pannakse, siis on inimene enamasti nende wastu, ja see on täiesti arusaadaw. Takside kõrgendamise, samuti raudteede-tariifide kõrgendamise, võib mõnelegi wastik olla, mis täiesti arusaadaw. Aga härra Gustawson'il ei ole põhimõtteliselt midagi selle wastu, ainult üks tingimine on selle juures, et see kõrgendus ei peaks mitte riigikassase minema, waid tema peaks otsekohe töölistele või teenijatele palgasuurendamise näol wälja antama. Mitte ükski ettewõte ei seisa ainult palgakadest koos, waid on ka palju teisi asju tarwis, et ettewõte edeneks, seal on tarwis materjaalide ja warustuse muretsemist ja waranduste amortiseerimist. Nii et härra Gustawson'i seisukohta ei saa õigeks pidada. Siis on weel härra Gustawson väga töönormide wastu. Ma saan ka sellest aru; ma mäletan väga hästi, kui 3—4 aastat tagasi oli mul au riigiraudteede ülem olla, ja kui ma siis katsusin tükitööd sisse seada, kuidas toleagne walitsuse liige, töö-koolekandeministri abi, töökodades ümber käis ja töölistele soowitas tükitööd mitte wastu wõtta. Nüüd on seesama härra riigiteenistuses ja ta on väga tükitöö poolt. Ma arwan, et ka härra Gustawson weel edasi areneb. Tema istus weel õige hiljuti kommunistidega väga ligidases ühenduses, kuid nüüd on ta juba natukene paremale poole nihkunud: ta on sotsiaaldemokraatidele lähenenud. Ma arwan, et tema ka tükitöös need normid heaks kiidab, mis ministeerium on kawatsetud postiametkonnas läbi wiia. Mis need normid siis on? Katsete waral on kindlaks tehtud, et postiametnik ühe tunni jooksul 240 kirja jõuab ära tembeldada, ära jagada ja kirjakandjale edasi anda. Telegramme võib telegrafist, arwates 10 sõna telegrammi peale, 8 tükki tunnis wastu wõtta wõi üle anda. Samuti võib ka telefoniühendusi 24 tükki tunnis anda. See on kõik see suur kuri, mille wastu härra Gustawson väga wihaselt oma rusikaga pörutas. Tema ei hakanud selle üle palju waidlema, waid ütles lihtsalt, et need normid kuhugi ei kõlba. Siiski, arwan ma, on ta ehk pooleaasta pärast juba nende normide poolehoidja. Teie üt-

lete, et need normid ei kõlba kuhugi, aga elu on näidanud, et nad kõlbawad. Just nende normide tarwitusele wõtmise põhimõtte järele on eelarwe kokku seatud. (O. Gustawson, is.: Eelarwe seati kokku juunis, aga normid oktoobris.) Need normid olid juba enne konstrueeritud, kui eelarwe kokkuseadmisele asuti; need olid juba läinud kewadel wälja töötatud. Töönormide lõpulikuks läbiwaatamiseks kutsuti appi ka posti-telefoni-telegraafi kutseühisuste esitajad mille tõttu normide wäljakuulutamine hiljemaks jäi. Kõigeparemaks tõenduseks, et need normid kõlbulikud, on asjaolu, et nende normide järele postiametkonna koosseisud kokku on seatud. Sellega on kätte saadud 150 inimese vähendamine, mis 12 miljonilist kokkuhoidmist tähendab. Ma toonitan siin, nagu eilegi, et kahjuks, ei katsuta eelarwe kärpimisi puhtmajanduslikult läbi wiia, waid minnakse sagedasti puhtisiklikkude wõtete peale üle. Rkl. Gustawson pidas oma kõne ainult härra Jalajase üle. Teedeministeeriumi keskasutuse koosseisude küsimus puudutas aga 7 inimest, härra Gustawson rääkis aga enam ühe koha ärakaotamisest. Tähen-dab, tema on $\frac{1}{7}$, see on 15% wastu. Ma saan aru, et seal oma parteihuwid, wõi midagi sarnast wõib olla. Aga ma arwan, et Riigikogu nii kitsarinnaliselt parteihuwide seisukohalt asja peale waadata ei saa, waid oma otsuse asjalikult peaks tegema.

Üks raske süüdistus wõi küsimus, mis härra Gustawson ette tõi, oli kirjade perlustratsioon, see on kirjade saladuse rikkumine. (O. Gustawson, is.: Kas seda ei ole?) Sel ajal, kui mina teedeminister olin, ei olnud minu ja postiülema härra Rikand'i wahel teatawates küsimustes iga kord kooskõla, kuid ma ei taha oletada, et niisuguseid korraldusi oleks ette tulnud tema poolt, mis kirjade saladuse rikkuwaks wõiksid wälja kutsuda. Härra Rikand ei lubaks minu arwamise järele enesele selles mõttes küll midagi kahtlustamiswäärilist, olgugi, et ta on originaalsete kalduwustega inimene: ta on ihest parteist teise läinud, on rahwa- ja tööerakondlane olnud, on siis lõpuks walweliitu astunud. Ma loodan, et walweliitu astumise juures ei nõutud mingisugust „meistritükki“, nagu wanasti „Zunftides“, ja et härra Rikand sunnitud oleks olnud, enne wastuwõtmist mingi-

suguseid salateateid muretsema. Ma pean härra Rikand'ist sedawõrd lugu, et ma neid süüdistusi ei usu.

A. Jõeäär (sd.): Wäga lugupeetud härrad rahwasaadikud! Mina ei kawat-senud teedeministeeriumi eelarwe puhul sõna wõtta, kuid loen siiski oma kohu-seks kõigekategeoorilisemalt wastu waielda nende koosseisude suurendamis-ettepanekutele, mis siin on esitatud. Ma pean tähendama seda, et eelarwe-kommis-jon äärmiselt tagasihoidlik oli wähen-dusettepanekute wastuwõtmisel ja kui komisjon mingisugused vähendusette-panekud wastu wõttis, siis uuris ta sel-leks ettetoodud põhjendused wäga üksik-asjaliselt läbi, nii et wastuwõtmise kor-ral tõepoolest peab arwama, et wähen-damine tarwilik ja põhjendatud oli. Need vähendusettepanekud on õieti esi-mesed arglikud katsed meie suurt amet-nikkudeaparaati lihtsustada. Kui nüüd need katsed peaksid Riigikogu poolt an-nulleeritama, siis oleks see kõigehalwe-maks tunnistuseks meie rahwaesituse kohta, oleks tõenduseks, et tema ei taha kokkuhoidmise teele asuda, kuhu meil juba ammu oleks aeg astuda. Sest, mina kordan weel kord, käesolewal majandus-likult wäga raskel aastal ei suuda meie kodanikud 25.000 arwulist ametnikude-aparaati ülewal pidada, see on täiesti kindel. Kuid peale selle tuleb weel ar-weise wõtta seda, et hiljuti eelarwe-kom-misjon wõttis eelarwe lisana üles enam kui 750.000.000 marka, mida läinud aas-tasest eelarwest tuleb käesolewal aastal wälja anda, kuid kust see summa sisse tuleb, seda ei tea keegi öelda. Loode-takse ainult, et ehk wõib olla, käesole-wal aastal samuti osa krediitidest üle jääb. See on siis ainukene lootus, aga, et meil tulewad sisse kõik kawatsetud tulud, selle juures kahtlén ma wäga. Selletõttu peaksid Riigikogu liikmed wäga põhjalikult kaaluma kõiki suuren-damisettepanekuid, enne kui omi käsi nende poolt üles tõsta.

Teiseks teeksin ma ühe wäikese täiendusettepaneku soowiawalduste juur-de, nimelt soowiawalduse kohta, mis on nr. 52 all eelarwe-komisjoni poolt wastu wõetud ja mis järgmiselt kõlab: „Riigi-kogu awaldab soowi, et Wabariigi Wal-litsus hoolitseks korraliku laewaihinduse alalhoidmise eest saarte ja mannermaa wahel.“ See soowiawaldus esitati kom-misjonile wähe teistsugusel kujul ja nimelt

oli seal lõppu juurde wõetud: „ja et selleks tarwiliku uue laewa ehitamine antaks tööpuuduse all kannatawatele kodumaa tehastele.“ Selle wiimase osa soowiawalduses kustutas eelarwe-komisjon õieti täiesti juhusliku häälteenamusega maha. Mina julgeksin paluda Riigikogu, seda wiimast osa soowiawalduses wastu wõtta ja seda järgmistel põhjustel: Arwan, et ei ole waja selle üle pikalt ja laialt rääkima hakata, kui wäga tähtis ja riiklikult tarwilik on ühenduse alalhoidmine üksikute maakondade wahel. Lugupeetud härra rkl. Teetsow, kes siin pikemalt walgustas Saaremaa elanikkude rasket seisukorda, näitas wäga õieti ja põhjalikult, kui suurt wadjadust korraliku ühenduse järele seal tuntakse. Seda tarwidust on ka eelarwe-komisjon sellega tunnistanud, et ta soowiawalduse esimese osa wastu wõttis, kuid teise osa mahakustutamiseks on esimene osa jäänud platooniliseks soowiawalduseks, millel tegelikult mingisuguseid tagajärgi ei saa olla, sest kuidas saaks korralikku ühendust pidada, kui wastawaid laewu ei ole. Sellejuures peatati juba eelarwe-komisjonis, et laewasõiduameti laew „Ristna“, mis läinud aastal ühendust pidas Saaremaaga, on seisma pandud, sest et see laew sedawõrd nõrk ja wana, et teda hädaohtlik oli wälja saata. Käesolewa aasta peale on antud laewaühenduse pidamine Balti päästeseltsi kätte. Õieti üks ainukene laew, mis seda wahet käib, on „Eestimaa“ ja see on oma ehituse poolest niisugune, et tema samuti aegadel, kus jää läbi takistusid wõib tulla, kergesti wigastud wõib saada. Meil peaks aga tingimata olema niisugune laew, mis ka kewadel jääminekul ja sügisel esimese jääga suudaks ühendust saartega alal hoida. Praegu on sarnane seisukord, et Balti päästeselts ei julge wälja saata laewu, mis saartega ühendust peaksid, kartusega, et see jää sees wõiks wiga saada. Seega oleks selle soowiawalduse lõpuosa wastuwõtmine, mille kohta ma ettepaneku teen, wäga tarwilik, sest praegused laewad on wäga wanad ja ainus wõimalus korraliku ühenduse pidamiseks awaneks, kui riik muretseks uue ajakohase laewa, mis oleks sarnase konstruktsiooniga, et jõuaks ka kergest jääst läbi tungida. Meil oli omal ajal sarnane laew „Osilia“, kuid kahjuks on see praegu Petrogradis, ja tagasisaamiseks on wäga wähe lootust. Peale selle on sadamatehastes praegu kasuta seismas

täiesti uued laewamootorid, mis käesolewal korral wäga sündsad oleksid ja wõimaldaksid suurt kokkuhoidu küttematerjali tarwitamise mõttes. Praegu annab saarte liin puudujääke just selle tõttu, et seal ühendustpidawate laewade masinad tarwitawad liig palju kütet. (Segane wahelhüüe keskelt.) Ei, need 50.000 elanikku jõuawad wäga hästi üht korralikku laewa ülewal pidada. Läinud aastal wõistlesid seal isegi kaks laewa, nende kahe laewa sissetulek on igatahes suurem, kui defitsiit, mida nad on andnud. See defitsiit on osalt kunstlikult sünnitatud, sest üks neist laewadest pandi Riia wahel käima täiesti tühjalt, kuid neid reisisid lasti siiski teha regulaarselt. Need puudujäägid, mis läinud aastal tekkinud, on suurelt osalt sellest tingitud, et Riia reisisid korraldati. Kui seal oleks ökonoomilise masinakonstruktsiooniga laew, siis wõiks tema sarnasel korral, kui wõistlust ei oleks, täiesti ennast tasa teha. Sellepärast arwan mina, et oleks wäga otstarbekohane praegust metallitööstuse kriisi silmas pidades, anda selle laewa ehitamine meie tööpuuduse all kannatawatele metallitehastele, sest meie oleme senni toetanud oma metallitööstust sadade miljonitega, aga tegelikult ei ole sellejuures midagi kätte saanud. Wene wedurite parandamise juures olla meie tehased koguni mitmeid kümneid miljonid ligi maksnud. Kui meie selle laewa ehitustööd annaksime omamaa metallitööstusele, siis saaks selleläbi lahendada kahte küsimust. Esiteks lahendaksime meie sellega korraliku ühenduse alalhoidmise küsimuse soowitawas mõttes ja teiseks saaksime vähendada tööpuudust, mis just selles tööharus kõige tuntawam on. Selle tõttu loodan, et Riigikogu selle soowiawalduse wiimase poolega wõimaliku leiab ühineda... (Wälisminister O. Strandman: Kuidas see Teie põhimõttega, mitte kulusid teha, kokku käib?) Siin ei ole minu poolt ette pandud mitte ainukest pennigi eelarwesse üles wõtta, waid see küsimus lahendataks siis, kui lahendatakse laewasõiduameti tegewuskapitaali määramise küsimus. Härra Strandman'i rahustuseks wõiksin mina ühe allika näidata, kust kümme miljonit wõiks sissetulekut saada ja nimelt, kui riik arwaks tarwilikuks seda laenu tagasi nõuda, mis tema omal ajal on andnud mingisugusele laewaseltsile laewasõiduameti sissetulekute.

M. Juhkam (töer.): Teedeministeerium on wist juba oma iseloomu poolest sarnane, et tema wälja kutsub lokaal-patriootilisi, wõi puht Eesti keeles öeldud — kolga-isamaalisi kõnesid. Mina täna kuulsin sarnaseid, ja üks niisugustest oli ka härra Anniko oma. Pean ütlema, et minu südamele ega mõistusele see mitte midagi ei andnud. Kõne toon oli: meie tee on, mõelge ometi, nii halb, et isegi korralikku auto-omnibusi ühendust ei saa meie sisse seada. Sellepärast siis andke meile ei rohkem ega vähem kui 15.000.000 korruga. Sest ka sõda on meie teed ära lahutanud. No, mina küsiksin: kas on see ainukene tee Eestis, kus isegi sisse seada ei saa korralikku auto-omnibusi ühendust, kas see on ainukene tee, mille on ära lahutanud sõda? Sõda on ära lahutanud kõik teed Narwa lähedal ja Naroowa taga on mõned neist põhjani ümber pööranud. Aga keegi ei ole julgenud paluda ei 5 ega 15 miljonit nende parandamiseks.

Sarnane ettepanek, ilma et walitsus oma seisukohta öelnud oleks, on täiesti wastuwõtmatu. See on sisuliselt eelarwe suurendamine, sest et tahetakse omale tee ehitada teiste maakondade külul. Peale selle tekib siin veel rida teisi küsimusi. Näiteks: palju annawad selle tee ehitamiseks Harju ja Lääne maakonnawalitsused? Küsimus tekib selle tõttu, et on teada juhtumisi, kus teised maakonnawalitsused teede ehitamiseks on õige suuri summasid kulutanud. Kui aga nüüd nõutakse Harju ja Lääne maakonnawalitsuste poolt terwelt 15 miljonit marka, siis oleks loomulik, et nemad vähemalt kahe peale kokku annaksid selle tee ehitamiseks 5 miljonit. Mina waidlesin selle ettepaneku wastu juba eelarwe-kommissionis ja arwasin, et seda Riigikogus enam ei korrata, aga kui seda siiski tehakse — on minu kohus ettepaneku wastu waielda ka siin.

Teedeminister K. Kark: Lugupeetud rahwasaadikud! Lubage paari sõnaga puudutada neid küsimusi, mis siin üles on tõstetud teedeministeeriumi eelarwe arutamise puhul. Esiteks lubage teatada, et eelarwe wormi kohta on mul niipalju öelda, et kõik andmed, mis eelarwe juurde kuuluwad ja tarwis lähewad, on teedeministeeriumi poolt esitatud ja on ka Riigikogul olemas. Kui nemad mitte paljundatud ei ole ja mitte Riigikogu liigetele kätte saadetud, siis ei ole

see teedeministeeriumi süü, ja mina arwan, et sellel on ka oma teatud tehnilised põhjused, sest need materjaalid on, nagu teie näete, kaunis suured ja nemad on selle wormi ja selle korra järele kokku seatud, et kerge oleks eelarwet jälgida ja teda eelmise aasta eelarwega wõrrelda. Trükitud raamatus on see muidugi kokkuwõetult, nagu see ka riigi kulude nomenklatuuris on.

Siis lubage tähendada küsimuse kohta, mis härra rkl. Wirma üles tõstis ja mida ka mitmed teised austatud rahwasaadikud puudutasid, see on nimelt raudteelaste palgaküsimus. Mina olen kaugel sellest, et tõendada, et raudteelaste ja teedeministeeriumi ametnikkude palgad wõi üldse riigiametnikkude palgad oleksid sedawõrd suured, et nendega rahul olla wõiks. Kuid ühe osakonna kohta ei saa kahjuks palkasid erakordselt normeerida, waid see wõib ainult ikka sündida üldiselt ühes teistega. Iseäranis on just eriteadlaste palgad madalad ja koguni sedawõrd madalad, et eraasutustes saawad masinakirjutajad rohkem palka, kui meil wanemad inseneerid. Mis puutub härra rkl. Luur'i poolt puudutatud küsimusse, nimelt raudteeteenijatele administratiiv-wõimu aridmise kohta, siis on see seaduseelnõu trahwimiste kohta raudteel teedeministeeriumi poolt juba wälja töötatud ja Wabariigi Walitsusele esitatud, kust tema arwatawasti ka lähemal ajal Riigikogusse tuleb. Mis puutub aga lugupeetud härra Luur'i poolt puudutatud küsimusse, et sõiduplaan külalt ei wasta rahwa nõuetele, siis pean tähendama, et kahjuks ei saa sõiduplaani nii kokku seada, et ühtegi ei leiduks, kes temaga rahul ei oleks. Kui on üks rahul, siis ei ole seda teine mitte. Tallinna ümbruse elanikud näiteks soowiwad üht rongi ärasõidu aega, keilalased aga hoopis teist, ja neid soowe meie ühtlustada ei saa. Kui meil mitte wiit-kuut rongi päewas käimas ei ole, peab sellega leppima, et üks osa elanikkudest ei saa oma soowikohast sõiduplaani. Peab veel tähendama, et sõiduplaani kokkuseadmise juures on ka tehnilised tingimised mõõduandwad, näiteks wedurite ringjooks ja muud niisugused asjad.

Mis puutub sellesse, et raudteedel puhtus puudub, siis pean ütlema, et see on olnud suuremalt osalt publikumist endast. Igatahes laiarööpalisel raudteel on wagnite puhastamine praegusel ajal, kui mitte eeskujulik, siis vähemalt palju parem,

wõrreldes meie naaberriikidega. Kui wagunites mõnikord mustust leida, siis just sellepärast, et publikum armastab mustust rohkem põrandale pilduda, kui seal-samas kõrwalolewasse prügikasti, missugused igas wagunis on üles pandud.

Siis on veel tähendatud, et raudteelased pidada väga mittewastutulelikud olema publikumi wastu wõi nii öelda, käia ümber publikumiga ülevalt alla. Ma ei taha kinnitada, et see mitte nii ei ole, ja kus need nähtused ilmsiks tulewad, seal wõetakse kõigewaljumad abinõud nende kõrwaldamiseks tarwitusele. Pean aga ka seda tähendama, et publikumi ülespidamine raudteelaste wastu, kui need oma kohuseid täidawad, mitte igakord korrektne ei ole, waid on rohkem ülevalt alla waadatud, kui see lubataw on.

Mis puutub lugupeetud rkl. härra Woiman'i poolt puudutatud küsimusse warustuswalitsuse kohta, siis pean temaga täiesti ühes nõus olema ja ütleva, et raudtee warustusosakond ei ole oma lonkawast seisukorrast veel wälja saanud. Peab tähendama, et warustusosakond, kust igatahes rohkem kui 300 miljoni marga eest warustust läbi käib, nõuab osawat kätt, ja kui seda osawat kätt tahetakse saada 19.500 marga eest, siis wõib julgesti öelda, et nii odawa hinna eest seda mitte ei saa. Kui leitakse wastaw isik selle koha peale, siis on kindel, et ta 2 nädala pärast sealt juba ära läheb sinna, kus rohkem maksetakse. Igatahes pean tähendama, ja seda ei eita ka lugupeetud rkl. härra Woiman, et wiimaste aastate jooksul on raudtee warustusosakond palju edenenud, ja neid wäärnähtusi, mis seal enne ilmsiks tulid, ei ole praegu enam.

Mis puutub metsamaterjaalide tehnilistesse tingimustesse, siis peab tähendama, et need tehnilised tingimused on kokku seatud wastawalt raudteewalitsuse nõuetele ja metsade peawalitsuse nõusolekul. Kui pärast metsade peawalitsus leidis, et need tingimused temale rasked olid, siis olid need juba kinnitatud. Kui aga metsade peawalitsus esines teadaandega, et tema neid tingimusi niisugusel kujul täita ei saa, siis muudeti need ära. Meie ei saa sarnaseid raskeid tingimusi üles seada sellepärast, et meil ei ole üldse wastawat metsa.

Kütteküsimust ma pikemalt ei puuduta sellepärast, et wastaw komisjon töötab ja toob oma otsused wälja, mis näitama

peawad, missugune küte raudteel kõige kohasem on. Kui siin ette toodi, et raudtee turbakütet wähe tarwitab, siis pean ütleva, et turbakütet tarwitab raudtee sellepärast wähe, et meil suuremal arwul turwast saada ei ole. Raudtee ei saa arwestada ühe kunni kahe tuhande kuubikuga, waid temal peab kaksikümmend kunni kolmikümmend tuhat kuubikut tagawaraks olema. Juhuslikkude arwudega ei saa raudtee rehkendada, sest liikumine peab kindlustatud olema suurte tagawarade läbi, kuna aga meil suuri tagawarasid turwast praegu üldse ei ole olemas.

Siis tahtsin ma veel tähendada, et sadamatehaste, laewasõiduameti ja raudtee peatehaste wahel on ikkagi suur wahe. Ma ei taha sugugi hakata tõendama, et sadamatehastes on kõik korras, ei ole seda ka kunagi warem teinud. Aga et ma kõik teen selleks, et seal kord saab olema, seda wõin ma küll tõendada. Kas see mul korda läheb, seda ma öelda ei tea, sest sadamatehaste küsimust on katsumud kaks Riigikogu lahendada ja ei ole seda teha jõudnud.

Siis tahtsin ma veel puudutada küsimust, mis lugupeetud rkl. härra Juhkam üles on tõstnud, see on meie maanteede küsimus. Ma olen härra Juhkam'iga täiesti ühel arwamisel, et maanteede tähtsus ei ole sugugi wähem, kui raudteede oma, igatahes just maanteede kordaseadmise tähtsus. Praegu on maanteede kordaseadmine raskendatud sellepärast, et riigikassa seisukord ei luba neid määratud krediite selle peale anda, mis maanteede kordaseadmine nõuab. Igatahes peab ühte tähendama, et maanteede peale määratud krediitide kasulikuks äratarwitamiseks on tarwis ühte eelkrediiti wõi operatsioonifondi, mis eelmisel aastal järgmise aasta jaoks tarwisminewate töödele lubaks materjaale muretseda. Selle ja teiste küsimuste lahendamiseks saan mina katsuma samme astuda, niipalju kui riigi rahaline seisukord seda lubab.

Nüüd lubaksin ma enesele tulla selle kurikuulsa inspektorite küsimuse juurde, missugust paljud Riigikogu liikmed on puudutanud. Eriti tahaksin just tähendada, et siin muuseas on rkl. härra Uibopuu poolt ette toodud, nagu oleks raudteede inspektor Beniko mingisuguseid kokkuleppeid teinud Walgas lätlasteiga kolmeteljeliste kitsarööpaliste wagunite kohta. Minul kahjuks, ehk ma küll ka warem olen teedeministeriumis ametis

olnud, ei ole ühtki kokkulepet teada, mis oleks Walgas tehtud ja mis käiks kolmeteljeliste kitsarööpaliste wagunite kohta. Nõnda palju kui ma oletada võin, käib see arwatawasti kokkuleppe kohta, mis Walgas ükskord algatati, kuid seal ei tehtud, waid Riias tehti, liikumise awamise kohta kitsarööpalisel raudteel läbi Läti ja Eesti territooriumide. Seal küll kolmeassilised wagunid ei figureerinud, figureerisid aga küll harilikud wagunid. Aga seal võib olla on küsimus läbilaskmise hinnas. Nimelt on keegi jutu lahti lasknud, et seal on läbilaskmise hinna juures arwesse wõetud ainult kaheteljelised wagunid, kuna kitsarööpalistel raudteewagunitel on neli telge, ja selle järele on siis läbilaskehind suure summa peale kokku lepitud. Mina pean tähendama, et siin on oma konks. Sel ajal, kui see kokkulepe tehti, oli üks osa kitsarööpalisest raudteest riigiraudtee, ja teine osa oli eraraudtee. Ja riigil ei olnud nüüd iseäranis suurt mõtet kaitsta just eriti selle eraraudtee huwisid, waid tema kaitses ikka riigiraudtee huwisid. Ja riigiraudtee osa oli see, mis pidi saama läbilaske eest ja eraraudtee oli see, kes pidi maksma. Nõnda ei olnud siis kokkuleppe tegemise juures suurt tungi selle hinnaalandamise kohta. Kui aga see raudtee riigile üle läks, siis on seda hinda rohkem, kui kaks korda vähendatud. Selle kokkuleppe tegija ei olnud aga mitte inspektor Beniko, kes siis weel teedeministeriumis ametiski ei olnud. Siin peab mingisugune eksitus olema, pealegi ei olnud see inspektor sel ajal wist Eestiski, sellepärast, et tema astus ministeriumi ametisse kaunis lühikene aeg kohe pärast Eestisse jõudmist.

Mis puutub nüüd sellesse, et Walgas olla sillad ehitatud kitsarööpalise raudtee ehitamise juures, mille alt wedurid ja wagunid läbi ei lähe, siis pean ma ütleva, et niisugused sillad on küll ehitatud, ja et laiarööpalist raudteed oli liiga vähe tõstetud selleks, et kitsarööpalised wedurid sealt läbi oleksid saanud. Kuid siin peab tähendama, et Pärnu-Tallinna raudtee peal olid niisugused wedurid ja wagunid, mis mitte kabariitide järele ehitatud ei olnud, endisel ajal juba kinnitatud kabariitide järele. Ja niisuguseid wedurid ja wagunid riigiraudteel, mis sealt läbi ei oleks läinud, ei olnud. Muidugi, kui selgus, et need on wagunid, mis mittewastawalt kabariitidele ehitatud, siis said nemad esimeses järjekorras

üle mõõdetud ja siis järele waadatud, kas võib uuesti niisugust kabariiti maksma panna. Siis pandi uus kabariit maksma ja tõsteti siis ka sillad selle järele. Peab tähendama, et neid silde pidi nii-kui-nii tõstma, nii et siin iseäralikka kulusid ei olnud.

Mis puutub nüüd välisühenduse inspektorisse, siis mina tema kohta eraldi sõna ei wõta, tähendan ainult seda, et mina üldse välisühenduse inspektori eelarwesse sissewõtmist palunud ei ole, nii et mul teda kaitseda ei oleks tarwis. Siis pean ma weel ühte tähendama, et siin on nähtawasti eksitaw wassing juhtunud nimetatud inspektorite arwu kohta. Lugupeetud Riigikogu liige härra Uibopuu tähendas, et teedeministeriumis olla laiatamise põhimõte maksmas, et teedeministerium on, nii öelda, laiatamise põhimõttele asunud, kuna läinud aastal oli 7 inspektorit, tänawu aastal aga tahab juba 8. Ma pean tähendama, et läinud aastal oli ka 8 inspektorit, kuid see üks inspektor oli raudteewalitsuse juures, kust ta kustutati maha ja wiidi üle teedeministeriumi juurde. Nüüd olen ma neist tagasi palunud kolm.

Mis puutub küsimusse, mida siin kõigerohkem arutati, see on inspektor Jallajas'e kohta, siis pean tähendama, et tema kohta ettetoodud wäited, kui neid selle järele käsitada, kuidas tema oma märgukirjas postiasutuste kohta ette toob, siis kui sealt üksikuid poolikuid lauseid wälja wõtta, siis võib see märgukiri tõepoolest wäga imelikuna tunduda. Ma loen näiteks wälja ühe lause lõpulikult, mis siin esiti poolikult ette toodi. Näiteks, siin lugupeetud Riigikogu liige härra Gustawson tähendas, et see on naeruwäärne, ta ütles weel kõwema sõna, „pakkuda tasu 20 marka päewas“. Siin on nõnda öeldud, et see tasu peab olema 20 marka päewas, sest on olnud kuus umbes 23 kõnet. Seda on härra Gustawson ütlemata jätnud. Inimene saab 600 marka 23 kõne ühendamise eest. Ei ole mitte 4 tundi tööd, waid see on 4 tundi istumist oma kodus. (W a h e l h ü ü d e d p a h e m a l t p o o l t.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Ma palun kõnelejat mitte segada. Teil on sõna järjekorras.

Teedeminister **K. Kark**: Kui arwatakse, et tuleb kallimalt maksta, siis öeldagu, et tuleb seda teha, kuid asi on niisugune, et on maksma pandud põhi-

mõte, et töölolemise aeg on 12 tundi, kuid töötegemise aeg vähem kui 8 tundi. Härra Gustawson leidis olevat väga imeliku selle põhimõtte, kui tasutama peab tehtud töö, aga mitte wiidetud aeg. Mind imestab väga see, ega meie posti-ametkond ei wõi muutuda seegiks. Kui niisugusel arwamisel ollakse, siis asume ametnikkude arwu suurendamisele, aga mitte vähendamisele, kunni meie rahwa arw seda lubab.

Mis puutub raudteelaste korteri- ja palgaolude kohta, siis olen ma palgaolude kohta juba tähendanud, et ma ei ole palgaolusid kunagi küllaldaseks lugenud, et alamad teenijad sellega ära elada saawad. Korteriolud ei ole üksi raudteelastel wiletsad, waid nad on üldse väga wiletsad. Parandamiseks on aga väga suuri krediite tarwis. Kui neid krediite jõutakse anda nii suurel määral, nagu neid nõutakse, siis ei jõuta neid korterid ometi mitte ühekorruga ehitada.

Mis puutub weel ühte küsimusesse, mis härra Gustawson naeruwäärilise arwas olevat, see on kõnede arwu piiramise küsimusse, muidugi wõib paista see naeruwäärilisena, et teedeministeerium ja tema ametnikud leiawad tarwilikuks telefoni kaudu kõnede arwu piirata, kuna ometi peaks olema tema tähtsamaks ülesandeks just nende kõnede arwu suurendamine, kuid meie keskjaamade tüübid on sarnased, mis ei wõimalda kahjuks kõnesid rohkem, kui hädakorral 0,8 ühe abonendi peale päewas. Ja kui see kõnede arw suuremaks tõuseb, siis ei saa telefonipreilid neid käsitsi enam üldse teenida, peab 10 wõi 15 minutit ootama, enne kui telefonipreili teile wastata saab. Teile näib, et see on arwamine ja et see arwamine wõib ka ekslik olla, aga ma pean ütleva, et umbes 3 kuud tagasi saite teie kohe wastuse keskjaamast, aga nüüd peate teie vähemalt 1 minut ootama, enne kui telefonipreili jõuab teile wastata. Sellest on näha, et kõnede arw on suurenemas ja kui ta weelgi suureneb, siis tuleb oodata wastust keskjaamast mitte 1 minut, waid 10 minutit, ja et seda nähtust kõrwaldada, on tarwis kõnede arwu vähendada, sest on väga palju kõnesid, mis peetakse, aga mis ei ole kõik hädatarwilikud. (K. Tonkman, põl.: Mit-tetarwilikka kõnesid olemas ei ole.) Praegune rääkimine meie wahel ei ole ka mitte tarwilik ja nii on ka palju kõnesid peetud telefonide kaudu, mis mitte tarwilikud ei ole.

Mis puutub ettepanekutesse, siis tahan ma nende kohta järgimööda sõna wõtta. Lugupeetud rkl. Wirma poolt on tehtud ettepanek, kustutada Toompea lossiwalitseja koht ja seega wõita 27.500 marka. See ettepanek on minu arwates täiesti wastuwõtmatu. Lugupeetud rkl. Wirma tõi ette, et Toompea loss antakse üle riigikantselei waldamisele ja siis ei ole lossiwalitsejat tarwis. Mina pean aga tähendama, et riigikantselei ei saa Toompea lossi enne üle wõtta, kui tulewad uued krediidid, see tähendab mitte enne 1. jaanuari 1925 a. Teiseks pean mina tähendama, et kui meie tõesti need 27.000 marka riigile wõidame, aga siis ei jää ühtegi inimest, kelle kaudu teedeministeerium teada saaks, missugused kulud siin tehakse, mille eest teedeministeerium maksma peab. Teedeministeerium on praegu selle lossi waldaja ja peab kulud kandma selle lossi eest, nii et minu arwates see ettepanek on täiesti wastuwõtmatu.

Mis puutub härra Woiman'i poolt tehtud ettepanekusse, siis pean ma tähendama, et ma ei ole kunagi eitanud sisewete uurimise büroo tähtsust ja wõin ühineda rkl. Woiman'i poolt tehtud ettepanekuga. Mina lisan ainult juurde, et sisewete bürood keskaastal likwideerida, kui see peaks Riigikogu tahtmine olema, ilma kahjuta wõimalik ei ole. Praegu ei ole Tartu ülikoolil niisuguseid krediite selleks, et neid töid, mille katkestamine wõimatu ja lubamatu, oma kätte üle wõtta, ja kui need tööd, see tähendab weepinna waatlused ning weehulga waatlused saaksid poole aasta peal katkestatud, siis oleksid sellega eelmised tehtud tööd täiesti annulleeritud.

Mis puutub ettepanekusse, maha kustutada teedeministeeriumi koosseisudes juriidiline nõunik ja kantseleijuhataja ja ühendada kaks ametit ja nende ametite asemele nimetada üks asjadewalitseja juriidilise nõuniku palgaga, siis pean mina tähendama, et eelarwe-komisjonis on teedeministeeriumi koosseisud sedawõrd vähendatud, et suuremat vähendamist ette wõtta wõimalik ei ole. Kuid selle ettepanekuga wõiksin ma siiski kergemini leppida, kui nõunikkude mahatõmbamise nõudmisega.

Rkl. Woiman'i poolt tehtud ettepanek 7 postkontori ülema juurdewõtmise kohta on lihtsalt wea parandamine ja sellepärast ühinen selle ettepanekuga.

Edasi on tehtud rkl. Kornel'i poolt ettepanek, „Aeronaut'i“ ja laewaliinide toetamise kohta. Selle ettepaneku kohta esinen mina konkreetsete ettepanekutega erakorralise eelarwe arutamise juures, sest need toetussummad kuuluvad erakorralisse eelarwesse.

Mis puutub lugupeetud rkl. Uibopuu poolt tehtud kärpimisettepanekusse raudteewalitsuses, siis pean mina tähendama, et otsekohe peale nende kärpimiste tähendas rkl. Uibopuu, et raudtee on riigi tuiksoon. Aga kui meie nüüd sellele tuiksoonele augud sisse lõikame, siis ei ole tema mitte enam tuiksoon, waid on tühi soon, mis mitte enam ei tuksu. Mina pean tähendama, et siin on just juhtiwate jõudude peale kärpimine ulatanud, nimelt maha tõmmata liikumise osakonna juhataja abi, wanemad rewidentid ja teised. Härra Uibopuu tähendas, et liikumise osakonna wanem rewident on surnud ja sellepärast ei ole tarwidust selle koha järele. Kui see põhjuseks on, siis wõin ka mina sellega nõus olla ja selle ettepanekuga ühineda.

Mis puutub küsimusse, kuhu tarwitada need 15.000.000 marka, mille wõrra on eelarwe-komisjon suurendanud maanteede ja sildade korraldamiseks määratud krediiti, siis pean mina mitte wastu wõetawaks määrata seda krediiti üheks eriotstarbeks.

Mina pean tähendama, et on maanteid, kus mitte auto-omnibusi ühendust ei saa pidada, waid kus suwel wankriga läbi ei saa. Sellepärast oleks täiesti wõimatu ühte kohta teisest eraldada.

Mis puutub ühendusesse Saaremaaga, siis pean tähendama, et kuiwõrd seda lubab rahaline seisukord, peetakse ühendust Saaremaaga. Ja jäälagnemise ajal wõib ühendust pidada riigi laewa abil. Kuid rohkem teha, kui see jõududele kohane on, ei saa mitte nõuda, ja mina ei wõi seda mitte lubada.

Mis puutub iseäranis uue laewa ehitamise Saaremaa liini tarwis, siis pean tähendama, et ühendust Saaremaaga wõib alles hoida ka ilma uue laewa ehitamiseta. Ja kui siin eriti laewa tarwis on, siis on ikkagi odawam seda laewa valmistehalt osta, kui uuelt ehitada, olgugi, et see wõib olla on ühtlasi ka tööpuuduse vähendamise abinõu. Aga mina pean tähendama, et siin ei tule mitte mõne miljoni marga wõrra odawam valmistehitatud laewa osta, waid siin tuleb

isegi kaks-kolmkorda odawam, kui uus laew ehitada.

Mis puutub teistesse ettepanekutesse palgakõrgendamise kohta raudteewalitsuse ametnikkudele, siis ei wõi mina ju nende wastu iseenesest seista, kuid toetada neid mina ei wõi sellepärast, et mina leian, et palgakõrgendamine tuleks ette wõtta kõigi juures ühe korraga. Ei saa eraldada ühte teisest. Kuid mõni palgakõrgendamine on, pean otsekohe tähendama, wahelokdade reguleerimine, mis teatud ümberkorraldamisest ära ripub ja sellepärast oleks tema otstarbekohane.

Muid iseäranis tähtsamaid küsimusi siin puudutatud ei ole ja mina arwan, et sellega wõiksin lõpetada.

J. Uibopuu (rhws.): Lugupeetud rahwasaadikud! Et minul teist korda sõna wõtta tuleb ja minul wõimalik pikemalt rääkida ei ole, teen lühidalt. Ja nimelt, teen ettepaneku posti-telegraafitelefoni peawalitsuse koosseisust kustutada 1) administratiiv-osakonna juhataja, palgaga 18.000 mk.; 2) korralduse jaoskonnas — posti-telegraafi ametnik 1, palgaga 5.500 mk. kuus; 3) rahwuswahelises osakonnas posti-telegraafi ametnik 1, palgaga 7.700 mk. kuus; 4) arwepidamise ja kontrolli alal — arweametnik I järgu 1, palgaga 6.200 mk. kuus, tingimisega, et kui see vähendus peaks läbi minema, siis saaksid koosseisu wõetud 1) administratiiv-osakonna juhataja — peawalitsuse ülema abi õigustega — palgaga 21.600 mk. kuus, 2) tehnikaosakonnas eksploatatsiooni-toimkonna juhataja 1, palgaga 9.900 mk. kuus. Kooskõlas sellega vähendada peatükk III, § 1 p a l g a d 50.150 mk. wõrra. Seda motiweerin järgmiselt: Eelarwe alamkomisjon, läbi waadates postipeawalitsuse koosseise, kus aruandja oli härra Pool, kes komisjonile ette kandis, et tema ei leidnud mingil tingimisel wõimaluse olewat seal kärpida, ei teinud wastawat kärpimist. Komisjonis juhuslikult härra Liigand'i poolt tehtud ettepanekul, kes mitte ainult administratiiv-osakonna peawalitsuse abi palgast mahawõtmist ei nõudnud, waid nõudis ka wõimaluse wõtmist, et osakonna juhataja ei saaks mitte ülema äraoleku ajal tema aset abina täita, wõeti wastu. Loomulikult on peawalitsuse ülema äraolekul tema asetäitjaks tarbekorral ka tema äbiline, wastaw osakonna ülem. Ja sellepärast ongi see ettepanek tehtud, et

administratiiv-osakonna juhatajale jätta peawalitsuse ülema abi õigused. Kui meie aga võtame selle osakonna juhataja palgast maha ja teistele osakonna ülematele, kellel samasugused suured wastutused, jätame endise palga, siis näitaks see mingisugust parteilikkust välja. Mingisuguseid kärpimisi ei tehta aga mitte isikute pärast.

Teiseks, härra Liigand tegi ettepaneku, suurendada palkasid raudtee-lækahoidjatele ühe astme võrra ja motiweeris seda ettepanekut sellega, et see astme võrra palgatõstmine oleks selleks, et nendel on rahaga tegemist, tuleb mõnikord walerahasid ette, teinekord on rohkem kogemata välja antud ja sarnaste kulude katteks oleks palgakõrgendus mõeldud. Mina isiklikult ei ole selle kõrgenduse vastu. Kuid mina ei näe mitte kuidagi võimaliku olevat tõsta raudtee lækahoidja palka ja teistel, kellel niisama rahaga tegemist on, näiteks konduktoril, telegrafistidel, jaamaülematel ja tagawara-agentidel, kes samuti wõtawad raha vastu, et neil palka ei tõstetaks. Kui meie tõstame ühe ametkonna kõrgemale ja jätame teised tehnilised jõud endise palga juurde, siis tähendab, meie ajame nende teenistus-wahekorrad segamini. Nii et sellepärast mina ka olen sunnitud järgmise ettepaneku tegema, et neid wahekordi enam-wähem ühele alusele wiia ja õiglusele maad anda ja nimelt raudteewalitsuse koosseisudest: Telegrafist III järgu — 80, palgaga 4.800 mk., telefonist I järgu — 12, palgaga 4.600 mk. kuus, telefonist II järgu — 5, palgaga 4.500 mk. kuus. Tagawara telegrafiste — 15, palgaga 4.600 mk. kuus, kustutada ja wõtta koosseisu telegrafiste II järgus — 103, palgaga 5.000 mk. kuus. Telefoniste 17, palgaga 5.000 mk. kuus, ja tagawara telegrafiste 15, palgaga 5.000 mk. kuus. Kooskõlas sellega suurendada § 1 p a l g a d 253.700 mk. See oleks siis kontaktis nende wastawate parandustega, mis härra Liigand siin on teinud.

Siis edasi, härra Ipsberg tegi ettepaneku — wõtta warustusosakonda jaoskonna juhataja, palgaga 15.300 mk. kuus. See tahaks olla warustusosakonna materiaali laudkonna juhataja. Alamkomisjon igakülgelt ja põhjalikult koha peal ja kantseleis läbi waadates warustusosakonna tegewust, leidis, et sealsamas osakonnas on kaks laudkonna juhatajat, kes osakonna ülema juuresolekul seletasid, et nemad toimetawad kõiki warustusse puu-

tuwaid funktsioone ja on asjatundjad sel alal, jaoskonna juhataja kirjutab ainult alla ja annab edasi osakonna ülemale allakirjutamiseks, seega lihtsalt on asjatu wahelüli. Mina ei hakka teisi põhjusi siin seletama, need on juba alamkommissjonis ja eelarwe-kommissjonis ette toodud. Minu arwates ei peaks Riigikogu seda suurendamist sisse wõtma. (K. Ipsberg, põl.: Härra Uibopuu, kaks juhatajat ei wõi olla!) Osakonna ülemale jäi abi ja ka kolm laudkonna juhatajat, samuti jäid tehnikerid ja palju teisi ametnikka. Nõnda et neid ametnikka on rohkem, kui waja. Lõpuks ma tahaksin weel tähendada inspektorite wõi nende — uue ristinimega — nõunikude kohta mõned märkused. Minister ütles, et temale ei jää tehnilisi jõude, kes eelarweid, kawu j. n. e. kokku seawad. Minul on teedeministeeriumi kodukord praegu käes, siin on näidatud, et ministri abi on tema ligem abi ja tööjuht kõigil aladel. Edasi on ministri nõunikud: juriidiline nõunik ja juriskonsult. Üks juriskonsultidest pandi küll wähendusele, aga krediit paluti sisse jätta, seega ikkagi on nõunik mõeldaw. Edasi näeme ministeeriumi kollegiaal-asutused, mis seisawad koos osakondade ja peawalitsuste ülematest ja esitajatest. Edasi tehnika-osakond, siis on näha, et siin on kõik projekteerimised ja eelarwe kokkuseadmised. Kui teie wõtate selle kätte, siis näete, et nendes koosseisudes oli keskasutuses üle kümne eriteadlase ametis. Jätame postipeawalitsuse välja, ja pean ütleva, et teised peawalitsuse ülemad küsiwad, milleks on seal sarnased suured osakonnad, kellel oma kindlat ülesannet ei ole, siis on selge, et kui kuskilt on wõtta, siis tuleks sealt wõtta ja wõtta tõesti kahe käega, ja see koht on just ministeeriumi inspektorid-nõunikud. Härra minister püüdis küll ümber lükata, et kitsarööpalise raudtee kohta on Uibopuu andmeid andnud, mis tõele ei wasta. Kuid pidi ütleva, et seal olid kaheteljelised, aga on arwatud lihtsalt neljeteljelised. Need andmed on riigikontrolööri esitaja poolt alamkommissjonis esile toodud ja neid pidime wõtma alati tõetruudena, sest neid on dokumentaalselt tõendatud. Mis puutub wiaduktisse, mis mittewastaw weerewale abinõule, siis minister seda ümber ei lükanud. Peab kahjatsema, et seal niisugused nõunikud ametisse on pandud. Lõpuks mina sean üles Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni, mis meile esitati, kus

toonitatakse, et on tarwis koosseise wä-
hendada ja wastawalt teistele palka tõsta,
siis peab küsima, milleks teda õieti esi-
tati ja nüüd teisiti talitatakse ja sellepär-
rast deklaratsioonile mina näen wastu-
pidist tendentsi, ja meie peame seda
sanktsioneerima. Meie peame eelarwe-
kommissjoni otsuse kinnitama ja eelarwes
suurendamisi mitte lubama, kus seda suu-
rendada sugugi ei ole tarwis. Härra
Wirma tegi ettepaneku, et teedeministee-
riumi koosseisust kustutada lossi walit-
seja. Nagu ma kõrwalt kuulsin, kui see
läbi peaks minema, siis arwan mina, ei
ole see samm õiglane ja palun Riigikogu
seda ettepanekut mitte wastu wõtta.

Teedeminister K. Kark: Ma
tahtsin weel ainult paari asja kohta tä-
hendada, mida ma warem wahetele jät-
nud olen. Siin on küsimus üles tõstetud,
nagu oleks postipeal kirju lahti wõetud.
Minul isiklikult sarnaseid juhtumisi teada
ei ole. Kui sarnaseid juhtumisi peaks
olema, siis nende ametnikkudega talita-
takse igatahes nii, nagu see seaduses
ette nähtud on.

Mis puutub teise märkusesse, et keegi
endine minister on saanud perekonna-
abiraha rohkem, kui temale oleks kuu-
lunud, siis pean oma kohuseks tähendada,
et niisugune eksitus oli, kuid see eksitus
tuli riigikontrollis esile. Seal olid kahed
dokumendid: ühes oli 8 aastat ja teises
18 aastat märgitud. See dokument ei ol-
nud ministri oma poolt kokku seatud,
waid see oli ametiasutustest välja antud,
nähtawasti oli seal wiga tehtud. See
juhtumine, nagu kõik teised juhtumised,
oli seaduslikus korras lahendada antud.

E. Weberman (rhsw.): Lugupeet-
tud Riigikogu liikmed! Täna ennelõuna-
sel koosolekul teatas Riigikogu liige
härra Gustawson, et rahvus-wabameel-
sete partei liigete hulka kuuluwate posti-
telegraafi ametnikkude seast olla keegi
surwet awaldanud temale alluwate amet-
nikkude peale selleks, et parteiliste waa-
dete pärast ühel wõi teisel sihil neid juh-
tida. Ma pean oma kohuseks rahvus-
wabameelse partei Riigikogu rühma ni-
mel teatada, et meie rühmal ega ka meie
partei keskkomiteel ainustki sarnast juh-
tumist ei ole teada, nagu oleks keegi ni-
metatud partei liigetest riigiametnikuna
oma ametiwõimu tarwitanud selleks, et
temale alluwate ametnikkude peale sur-
wet awaldada nende poliitilise ilmawaate
pärast wõi kuidagi teisiti katsunud nende

peale mõjuda poliitilises suunas. Kinni-
tan kategooriliselt, et meie partei sarnase
teguwiisi, kui seda ette peaks tulema
meie liigete hulgas, kõigekäredamalt
hukka mõistab, ja et selles süüdlase par-
tei liikme wastu wõetakse kõigekindla-
mad abinõud tarwitusele, ühes arwatud
ka parteist wäljaheitmise ettepanek jär-
jekorralisel partei kongressil.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpu-
sõna on aruandjal.

Aruandja K. Tonkman: Lugu-
peetud Riigikogu liikmed! Teedeminis-
teeriumi eelarwe üle on waieldud kahe
küsimuse puhul kõigerohkem: inspekto-
rite instituudi ja sisewete büroo üle.
Sisewete büroo on keskasutuse peatükk I
§ 29 „looduswara uurimise“ all eelarwes
ette nähtud. Ei tahaks pikemalt selle
küsimuse juures peatada, kuid peaksin
tähendama, et need waidlused olid ka
wäga põhjalikud nii alamkommissjonis, kui
ka eelarwe-kommissjonis. Neid kõiki ar-
wesse wõttes ja tähele pannes, kuiwõrd
tarwilikud inspektorid olla wõiwad wõi
olla saawad, jõudis alamkommissjon ja
eelarwe-kommissjon otsusele, et inspekto-
rite instituut tuleb ära kaotada. Nüüd
on teedeministri ja Riigikogu liikmete
poolt selle wastu waieldud. On tahetud
näidata, et teedeministeerium ilma ins-
pektoriteta ei saa teguwõimas olla. See
ei ole mitte õige, sest on täiesti wasta-
wad jõud teedeministeeriumi juures ole-
mas, kes neid töid wõiwad ära teha.
Niisama on ka wastawalt iga peawalit-
suse juures peawalitsuse ülem, kes otse-
kohe teedeministrile allub ja temale oma
tegewuse üle aru peab andma, kes on
wastutaw ministri ees. Seda kokku wõt-
tes ei tahaks ma neid mõtteid, mis siin
küllalt põhjalikult ette toodud, enam kor-
rata. Ei saa nõus olla, et inspektorid
jääksid nõuniku nime all koosseisu sisse.

Edasi, sisewete büroo kohta oleks
järgmist seletada. Sisewete büroo on
asutatud Narwa kose uurimiseks. See
töö on lõpetatud ja läinud aastal on soo-
wiawaldus wastu wõetud, et sisewete
büroo sel kujul, nagu ta sel korral oli ja
ka praegu on, tuleb likwideerida. See
soowiawaldus ei ole läbi wiidud, ja seda
üksikasja arwesse wõttes, et büroo prae-
gusel korral mitte hädatarwilik ei ole ja
et neid töid, mis praegu büroo teeb, wõib
edasi lükata ja praegu, kus riigi wälja-
minekud suured, ei ole mitte tarwilik
bürood praeguse koosseisuga tegewusse

jätta. Praegu tehakse osa teaduslikka töid Tartu ülikooli juures ära ja neid võiks seal ka edasi teha. Osa töid maaparanduse alal tehakse põllutööstisteeriumi maaparanduse büroo poolt ära.

Tahaksin veel vähe üksikasjaliselt nende parandus-ettepanekute juures peatada, mis teedeministeeriumi eelarwe kohta tehtud. Esiteks, teedeministeeriumi ettepanek — peatükk II riigi raudteewalitsuse koosseisusid vähendada ja nende koosseisude vähendamise juures uuesti jällegi koosseisusid suurendada. Ettepanud vähendamist ja suurendamist kokku arwesse wõttes oleks see muutmine, kuid eelarwe-komisjoni nimel ei saa mina sellega ühineda.

Teine ettepanek: keskasutuse koosseise suurendada 3-e nõuniku wõrra, palgaga 18.000 marka kuus. Need on inspektorid, uue nimega nõunikud, kelle üle siin pikalt waieldi. Eelarwe-komisjoni nimel ei saa mina selle ettepanekuga ühineda.

Edasi on ettepanek III peatükk — posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse koosseisu suurendada tehnika-osakonnas ühe eksploatatsiooni toimkonna juhatajaga, palgaga 9.900 marka kuus. Selle ettepanekuga ei saa mina ühineda.

Ettepanek Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudteewalitsuse eelarwet suurendada 483.000 marga wõrra, on põhjendatud sellega, et tahetakse sadamasse ehitada raudteeharu kitsarööpalise raudtee jaoks, kus parem on sadamas kaupa laadida kitsarööpalise raudtee peale. Eelarwe alamkomisjon käis koha peal asja waatamas, kuid mõtted läksid lahku, räägiti poolt, räägiti vastu. Eelarwe-komisjon kärpis küll selle summa maha, kuid isiklikult seisukohalt arwan, et see teedeministri ettepanek peaks vastu wõetama, sest warem wõi hiljem tuleb see raudteeharu ikkagi ehitada.

Mis puutub härra Wirma ettepanekusse eelarwe lisa nr. 2 kohta, wälja jätta pealkirjas sõna „operatsioonide“, siis sisuliselt see sõna midagi ei muuda, ning eelarwe-komisjoni nimel wõin selle ettepanekuga ühineda. Härra Wirma teise ettepaneku kohta, sadamatehaste kulude osas wälja jätta tulude ülejääk 5.177.200 marka ja sellele wastawalt kulude kogusumma wõtta 63.322.800 marka, pean tähendama, et see on ainult raamatupidamise kord, ja kui see ka wälja jäetakse see sisuliselt eelarwet palju ei muuda, waid tulude ülejääk on wõetud

sisse selleks, et eelarwe bilansi näidata. Mis puutub tulude osa wäljajätmise kohta, siis pean tähendama, et see ei oleks soowitaw. Eelarwe-komisjonis, kus seda küsimust arutati, jõuti otsusele, et tulude osa tuleb sisse wõtta, sest kui kulude osa vastu wõetakse ja tulude osa mitte ette nähtud ei ole, peame sadamatehased kinni panema. Sadamatehased töötawad otsekohe oma alal ja kui neile wastawaid tulusid ei ole lubatud, siis peaksid need riigi eelarwe korras antama. Nagu lõpu-tähendusena eelarwes ette kantud, et tehased töötawad oma kulude ja tulude arwel ja sellepärast ei awata riigikassa korras kuludeks krediite. Kui tulude osa wälja jätame, ei ole sadamatehastel võimalik edasi töötada ja sellepärast ei saa Riigikogu liikme Wirma ettepanekuga ühineda.

Kolmanda ettepanekuga, laewasõidumeti kulude osas wälja jätta tulude ülejääk 10.542.400 marka ja sellele wastawalt kulude kogusumma wõtta 65.999.100 marka, ei saa mina ühineda, niisamuti ka tulude osa wäljajätmisega. Põhjused on samased, mis sadamatehaste kohta ette toin.

Edasi on härra Wirma wiimane ettepanek: „Teedeministeeriumi ehituspeawalitsuse koosseisust maha kustutada: 1 Toompea lossiwalitseja — 5.000 marga kuupalgaga ja vähendada teedeministeeriumi eelarwes peatükk V, § 1 — palgad — 27.500 marga wõrra.“

Põhjendus: arwates lahtilaskmist 1-sest maist ja silmas pidades kawatsetawat kolmekuulist tasu ametist wabastatule, tuleb eelarwest kustutada 5-e kuu palk + $\frac{1}{2}$ kuu jõulu lisapalk.

Selle ettepaneku kohta iseäralikka mõjuwaid põhjendusi ette toodud ei ole ja sellepärast ei saa mina isiklikult, ega ka komisjoni nimel selle ettepaneku poolt, ega ka vastu olla.

Edasi on Riigikogu liikme Uibopuu ettepanek: „teedeministeeriumi raudteewalitsuse koosseisust kustutada 1. juulist sel aastal arwates: 1) liikumisosakonna ülema abi, palgaga 18.000 marka kuus; 2) liikumisosakonna wanem rewident, palgaga 13.500 marka kuus; 3) weosakonna wanem rewident, palgaga 13.500 marka kuus; 4) raudteewalitsuse käsutusinseneer, palgaga 13.500 marka kuus, seega vähendada raudteewalitsuse koosseisude palgad — § 1 — 351.000 marga wõrra.“

Selle vähendus-ettepanekuga ei saa mina nõus olla, välja arvatud see osa, mis nr. 2 all tähendatud: „Liikumisosakonna wanem rewident, palgaga 13.500 marka kuus.“ Selle vähendusega on teedeminister ja ka raudteedeülem nõus, sellepärast wõin sellega ühineda, kuid muu osa koosseisu vähendamisega ei saa nõusse jääda.

Edasi, härra Woiman'i ettepanek — „teedeministeeriumi keskasutuse koosseist välja jätta 1. maist arwates:

1) juriidiline nõunik, palgaga 18.000.—
2) kantsleijuhataja „ 15.300.—
nende asemele wõtta 1. maist arwates 1 asjadewalitseja palgaga 18.000 marka, seega vähendada peatükk I, § 1 — palgad — 130.050 marga wõrra.“

Selle ettepanekuga mina ühineda ei saa nimelt järgmistel põhjustel: siis jääks teedeministeeriumi keskasutus väga wähese koosseisuga. Juriidiline nõunik on tarwilik ja niisama on tarwilik ka kantsleijuhataja. Edasi on ettepanek härra Woiman'i poolt peatükk I, § 29, suurendada 2.165.000 marga wõrra. See ettepanek käib sisewete büroo kohta, sest § 29 räägib looduswarade uurimisest. Eelarwesse on wõetud krediit kummi 1. juulini 2.165.000 marka, et büroo peale 1. juulil likwideeritud saaks. Eelarwe-komisjon esineb ettepanekuga, et büroo likwideeritaks. Selle ettepanekuga ei saa eelarwe-komisjoni nimel mitte ühineda. Härra Woiman'i ettepanek posti-telegraafi-telefoni kontorite ülemaid wiienda klassi kontorites 55 asemele 62 koosseisu wõtta, palgaga 5.800 marka kuus. See ettepanek on põhjendatud. Alamkomisjonis ja eelarwe-komisjonis on kogemata seitse ametnikku välja jäetud, kuid wastawad krediidid palkadeks on eelarwesse wõetud, koosseisus puudub aga seitse ametnikku, siis on tarwis, et need koosseisu üles wõetaks. Ühinen härra Woiman'i ettepanekuga. Järgmine härra Woiman'i ettepanek: „Riigiette-wõtete operatsioonide eelarwete ja koosseisude juures märkus 1 ja 2 järgmiselt wastu wõtta:

Märkus 1. Lisa nr. 2 järele riigikassa poolt krediite ei awata

marka laewaliinide toetamiseks. See puutub erakorralistesse kuludesse ja sellepärast ei taha mina siin oma seisu-kohta awaldada. Selle ettepanekuga komisjoni nimel ma siiski ühineda ei saa.

Härra Ipsberg'i ettepanek peatükk III, § 1 — vähendada palkasid 18.000 marga pealt 15.300 marga peale, seega vähendada eelarwet 22.950 marga wõrra, nõuab riigiametnikkude ülewiiimist suurema palga pealt vähema palga peale, mis mitte otstarbekohane ei ole ja sellepärast ei saa selle ettepanekuga ühineda.

Teine härra Ipsberg'i ettepanek peatükk II, § 1 — suurendada rongirewident $2 \times 6.800 \times 8\frac{1}{2}$, mis välja teeb üldise suurendamise 115.600 marka. Rongide rewidentide küsimus oli arutamisel ka alamkomisjonis ja peakomisjonis, kus rewidentide küsimust eitati. Eelarwe-komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda ei saa.

Härra Jõeäär'i ettepanek: „wähendada teedeministeeriumi keskasutuse eelarwet:

§ 1. Palgad	535.000.—
§ 8. Kantsleikulud	30.000.—
§ 9. Majapidamine	23.600.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	396.700.—

Kokku peatükk I 684.300.—“

Ei ühine ettepanekuga.

Teine härra Jõeäär'i ettepanek: „wähendada riigi raudteewalitsuse eelarwet:

§ 1. Palgad	32.915.700.—
§ 8. Kantsleikulud	533.000.—
§ 9. Majapidamine	1.367.900.—
§ 58. Weerewa abinõude korrashoid	5.000.000.—

Kokku peatükk II 39.816.600.—“

Niisugust suurt summat kuidagi wiisi kärpida ei saa. Kui vähendada eelarwet niisuguse suure summa wõrra, siis jääb raudtee täiesti seisma ja sellepärast ei saa ettepanekuga ühineda. Ettepanekuga peatükk III kohta, vähendada posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse juures §§ 1, 8, 9 kogusummas 3.550.000 marga

kokku peatükk V — 98.100 marga wõrra. Ei ühine.

Edasi on tehtud ettepanek rkl. Liigand'i poolt:

„Muuta riigi raudteewalitsuse koosseisudes palgamäärasid, neid tõstes ühe palgaastme wõrra ja määrata järgmistele ametnikkudele (Riigiasutuste koosseisud 1924 a. — lhk. 66.):

Kauba-laekahoidja I j.	8	6.800.—
„ II j.	2	6.200.—
Pileti-laekahoidja I j.	16	5.800.—
„ II j.	13	5.500.—
Bagaashi-laekahoidja I j.	7	5.800.—
„ II j.	4	5.300.—

Sellele wastawalt ühtlasi suurendada teedeministeeriumi eelarwe peatükk II — riigi raudteedewalitsuse — § 1 — palgad — 211.900 marga wõrra.“

Teine ettepanek:

„Tugedes eelarwe-komisjoni teedeministeeriumi eelarwe-osa alamkomisjoni otsuse ja wiimase poolt eelarwe üldkomisjoni ettepaneku motiivide peale, teen ettepaneku, teedeministeeriumi koosseisudes tõsta palkasid ühe palgaastme wõrra allnimetatud riigi raudteeametnikkudele ja määrata:

Jaamaülema wanem abi	1	9.900.— (8.700 m. asemel)
Wanem rewident	1	13.500.— (11.700 „ „)
Takseerijad	14	6.800.— (6.200 „ „)
Liini rewidentid	3	11.700.— (9.900 „ „)
Wanemad tagawara-agendid	10	6.800.— (6.200 „ „)
Nooremad tagawara-agendid	13	6.200.— (5.800 „ „)
Wanem rongidekorraldaja	1	10.800.— (9.900 „ „)
Nooremad rongidekorraldajad	3	9.900.— (8.700 „ „)
Kaalude ja inwen-taari rewident	1	9.900.— (8.700 „ „)
Kaalumeister	2	5.500.— (5.300 „ „)
Wedurijuhi abi õigustega	19	5.500.— (5.300 „ „)

Sellega ühenduses peatükk II § 1 — palgad — suurendada 492.700 marga wõrra.“

See palgakõrgenduse ettepanek oli ka teedeministeeriumi alamkomisjoni poolt tehtud, kuid Wabariigi Walitsus lükkas selle tagasi. Palgakõrgenduse ettepaneku wastu waielda ei saa wõrreldes teiste ametnikkude ja wastawaté palkadega, nõnda et see ettepanek täiesti põh-

jendatud on. Ühinen selle ettepanekuga isiklikult, kuid ei saa seda eelarwe-komisjoni nimel teha.

Edasi on ettepanek rkl. Gustawson'i poolt:

„Kustutada Pärnu-Tallinna kitsarööpalise koosseisudes liikumise osakonnas 1 liikumise rewident, palgaga 10.800 mk. kuus ja vähendada selle tõttu korralisi kulusid § 1 — palgad — 140.400 marga wõrra.“

Selle ettepanekuga ühineda ei saa, sest Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee koosseisud on wõrdlemisi väiksed.

Edasi on ettepanek tehtud rkl. Uibopuu poolt: „Raudteewalitsuse koosseisus 1) kustutada:

Telegrafist III järgu	80	palgaga	4.800.—
Telefonist I „	12	„	4.600.—
„ II „	5	„	4.500.—
Tagawara telegrafiste	15	„	4.600.—

2) wõtta koosseisu:

Telegrafiste II järgu	103	„	5.000.—
Telefoniste	17	„	5.000.—
Tagawara telegrafiste	15	„	5.000.—

Kooskõlas sellega suurendada § 1 253.700 marga wõrra.“

Ei saa selle ettepanekuga ühineda, sest et see palgakõrgendus, — wõrreldes posti-telegraafi-telefoni ametnikkudega, ei saa mõõduandew olla.

Edasi on ettepanek rkl. Uibopuu poolt: „Posti-telegraafi peawalitsuse koosseisust kustutada: 1) administratiiw osakonna juhataja palgaga 18.000 mk.; 2) korraldus-jaoskonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 5.500 mk., kuus; 3) rahwuswahelises osakonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 7.700 mk.; 4) arwepidamise ja kontrolli alal arweametnik I järgu üks, palgaga 6.200 mk.

Koosseisu wõtta:

1) administratiiwosakonna juhataja (peawalitsuse ülema abi õigustega) palgaga 21.600 mk. kuus; 2) tehnika osakonnas ekspeditsiooni toimkonna juhataja üks, palgaga 9.900 mk. kuus. Kooskõlas sellega vähendada peatükk III § 1 palgad 50.150 mk. wõrra.“ Olen härra Uibopuu ettepanekuga isiklikult nõus, kuid eelarwe-komisjoni nimel seda teha ei saa.

See oleks siis lühidalt kõik, mis mul teedeministeeriumi eelarwe kaitseks oleks öelda. Teen ettepaneku seda II lugemisel wastu wõtta.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **K. Wirma**.)

Juhataja **K. Wirma**: Esitatud on järgmised ettepanekud:

Rkl. Woiman'i ettepanek: „Teedeministeriumi keskasutuse koosseisust välja jätta 1. maist arwates

1) juriidiline nõunik, palgaga 18.000.—
2) kantseleijuhataja „ 15.300.—
nende asemele wõtta 1. maist arwates 1 asjadewalitseja palgaga 18.000.—, sellega vähendada peatükk I § 1 palgad — 130.050 marga wõrra.“

Teedeminister Kark'i ettepanek:

„I peatükk — keskasutus.

Koosseisu suurendada.

3 nõunikku à 18.000.—

§ 1 palgad suurendada.

$18.000 \times 3 \times 8\frac{1}{2}$ kuud = 459.000.—“

Teedeminister Kark'i ettepanek:

„II peatükk — riigiraudteede walitsus.

Koosseisu vähendada.

Mehaanik I järgu 7 5.500.—
„ II „ 5 5.300.—

Koosseisu suurendada.

Telegraafi mehaanik I järgu 7 5.800.—
„ „ II „ 5 5.500.—

§ 1 palgad suurendada.

$5.800 - 5.500 = 300 \times 7 \times 13 = 27.300.—$

$5.500 - 5.300 = 200 \times 5 \times 13 = 13.000.—$

Kokku 40.300.—“

Rkl. Liigand'i ettepanek: „Muuta riigi raudteedewalitsuse koosseisudes palgamäärased, neid tõstes ühe palgaastme wõrra ja määrata järgmistele ametnikkudele:

(Riigiasutuste koosseisud 1924 a. — lhk. 66).

Kauba-laekahoidja I j.	8	6.800.—
„ II j.	2	6.200.—
Pileti-laekahoidja I j.	16	5.800.—
„ II j.	13	5.500.—
Bagaashi-laekahoidja I j.	7	5.800.—
„ II j.	4	5.300.—

Sellele wastawalt ühtlasi suurendada teedeministeriumi eelarwe peatükk II — riigi raudteedewalitsuse — § 1 — palgad 211.900 marga wõrra.“

Rkl. Liigand'i ettepanek: „Teedeministeriumi koosseisudes tõsta palkasid ühe palgaastme wõrra allnimetatud riigi raudteeametnikkudele ja määrata:

Jaamaülema wanem abi	1	9.900.— (8.700 m. asemel)
Wanem rewident	1	13.500.— (11.700 „ „)
Takseerijad	14	6.800.— (6.200 „ „)
Liini rewidentid	3	11.700.— (9.900 „ „)
Wanemad tagawara-agendid	10	6.800.— (6.200 „ „)
Nooremad tagawara-agendid	13	6.200.— (5.800 „ „)
Wanem rongidekorraldaja	1	10.800.— (9.900 „ „)
Nooremad rongidekorraldajad	3	9.900.— (8.700 „ „)
Kaalude ja inwentuari rewident	1	9.900.— (8.700 „ „)
Kaalumeister	2	5.500.— (5.300 „ „)
Wedurijuhi abi õigustega	19	5.500.— (5.300 „ „)

Sellega ühenduses peatükk II § 1 — palgad — suurendada 492.700 marga wõrra.“

Rkl. Uibopuu ettepanek: „Teedeministeriumi raudteewalitsuse koosseisust kustutada, 1. juulist sel aastal arwates:

1) Liikumisosakonna ülema abi palgaga 18.000 mrk. kuus.

2) Liikumisosakonna wanem rewident palgaga 13.500 mrk. kuus.

3) Weosakonna wanem rewident palgaga 13.500 mrk. kuus.

4) Raudteewalitsuse käsutusinseneer palgaga 13.500 mrk. kuus.

Kooskõlas sellega vähendada raudteewalitsuse palgad § 1 — 351.000 mrk. wõrra.“

Rkl. Uibopuu ettepanek: „Posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse koosseisust kustutada: 1) Administratiivosakonna juhataja palgaga 18.000 mrk. 2) Korraldus-jaoskonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 5.500 mrk. kuus. 3) Rahwuswahelises osakonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 7.700 mrk. 4) Arwepidamise ja kontrolli alal arweametnik I järgu üks, palgaga 6.200 mrk.

Koosseisu wõtta 1) Administratiivosakonna juhataja — peawalitsuse ülema abi õigustega — palgaga 21.600 mrk. kuus. 2) Tehnika osakonnas eksploatatsiooni toimkonna juhataja üks, palgaga 9.900 mrk. kuus. Kooskõlas sellega vähendada peatükk III § 1 palgad 50.150 mrk. wõrra.“

Teedeminister Kark'i ettepanek:

„III peatükk — posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

Koosseisu suurendada.

Tehnika osakonnas.
1 eksploatatsiooni toimkonna
juhataja à 9.900.—

§ 1 palgad suurendada.
9.900 × 8½ kuud = Mk. 84.150.—
Mk. 84.200.—“

Rkl. Ipsberg'i ettepanek: „II peatükk Raudteewalitsus.

Koosseisu muudatused.
Suurendada.

1 jaoskonna juhataja à 15.300.—
§ 1 palgad suurendada
aastas 138.200 marka.“

Rkl. Ipsberg'i ettepanek: „Peatükk II § 1 suurendada rongirewident 2×6.800×8½ = Mk. 115.600.“

Rkl. Uibopuu ettepanek: „Raudteewalitsuse koosseisus telegrafist III järgu — 80 — palgaga 4.800 mk., telefonist I järgu — 12 — palgaga 4.600 mk. kuus, telefonist II järgu — 5 — palgaga 4.500 mk. kuus. Tagawara telegrafiste — 15 — palgaga 4.600 mk. kuus; kustutada ja wõtta koosseisu: telegrafiste II järgus — 103 — palgaga 5.000 mk. kuus. Telefoniste — 17 — palgaga 5.000 mk. kuus. Tagawara telegrafiste — 15 — palgaga 5.000 mk. kuus.

Kooskõlas sellega suurendada § 1 palgad 253.700 mrk. wõrra.“

Rkl. Woiman'i ettepanek: „Posti-telegraafi-telefoni kontorite ülemaid V klassi kontorites wõtta 55 asemele 62 palgaga 5.800 m. kuus.“

Käesolewa ettepanekuga on aruandja ühinenud, ja sellepärast see eraldi hääletamisele ei tule.

Rkl. Wirma ettepanek: „Teedeministeeriumi ehituspeawalitsuse koosseisust maha kustutada.

1 Toompea lossi walitseja — 5.000 mk. kuupalgaga ja vähendada teedeministeeriumi eelarwes peatükk V, § 1, palgad, 27.500 marga wõrra.

Põhjendus: arwates lahtilaskmist 1-sest maist ja silmas pidades kawatsetawat kolmekuulist tasu ametist wabastatule, tuleb eelarwest kustutada 5-e kuu palk + ½ kuu jõulu lisapalk.“

Rkl. Jõeäär'e ettepanek: „Wähendada: Teedeministeerium.

I. Keskasutus.

§ 1. Palgad 535.000.—
§ 8. Kantseleikulud 30.000.—

§ 9. Majapidamine 23.600.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud 396.700.—
Kokku peatükk I 684.300.—

II. Riigiraudteede walitsus.

§ 1. Palgad 32.915.700.—
§ 8. Kantseleikulud 533.000.—
§ 9. Majapidamine 1.367.900.—
§ 68. Weerewa abinõude korrashoid 5.000.000.—
Kokku peatükk II 39.816.600.—

III. Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 1. Palgad (Keskasutuses) 1.842.000.—
§ 8. Kantseleikulud 440.000.—
§ 9. Majapidamine 1.268.000.—
Kokku peatükk III 3.550.000.—

IV. Meriasjanduse peawalitsus.

§ 1. Palgad 6.346.400.—
§ 8. Kantseleikulud 50.300.—
§ 9. Majapidamine 83.500.—
Kokku peatükk IV 6.480.200.—

V. Ehituspeawalitsus.

§ 8. Kantseleikulud 14.000.—
§ 9. Majapidamine 83.500.—
Kokku peatükk V 98.100.—

Kokku teedeministeerium 50.629.200.—

Ettepaneku wastuwõtmise korral jääks koosseisude vähendamine Wabariigi Walitsuse hooleks.“

Rkl. Gustawson'i ettepanek: „Kustutada Pärnu-Tallinna kitsarööpalise koosseisudes liikumisosakonnas 1 liikumirewident, palgaga 10.800 marka kuus ja vähendada selletõttu korralisi kulusid § 1 — palgad — 140.400 marga wõrra.“

Rkl. Woiman'i ettepanek: „Peatükk I § 29 suurendada 2.165.000 marga wõrra (sisewete büroo arwel).“

Rkl. Ipsberg'i ettepanek: „Peatükk III § 1 vähendada 1 × (18.000—15.300) × 8½ = 22.950 mk. wõrra.“

Teedeminister Kark'i ettepanek: „Suurendada VI. Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudteewalitsus. § 69 — 483.000 mk.“

Rkl. Wirma ettepanek: „Eelarwe lisas nr. 2

I wälja jätta pealkirjas sõna „operatsioonide“.

II sadamatehase kulude osas wälja jätta:

1) „Tulude ülejääk 5.177.200“ ja sellele wastawalt kulude kogusumma wõtta 63.322.800 mk.

2) Tulude osa wälja jätta.

III. Laewasõiduameti kulude osas wälja jätta:

1) „Tulude ülejääk 10.542.400“ ja sellele wastawalt kulude kogusumma wõtta 65.999.100 mk.

2) Tulude osa wälja jätta.“

Rkl. Woiman'i ettepanek: „Riigiettewõtete operatsioonide eelarwete ja koosseisude juures märkus 1 ja 2 järgmiselt wastu wõtta:

Märkus 1. Lisa nr. 2 järele riigikassa poolt krediite ei awata.

Märkus 2. Lisa nr. 2 ettenähtud koosseisud on kohustawad riigi ettewõtetele alates 1. juulist 1924 a.“

Wiimase ettepanekuga on aruandja ühinenud.

Hääletamise motiwiwide kohta on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Nende hulga ettepanekute seas paistab eriti silma härra Uibopuu üks ettepanek, kus tema soovib ümber paigutada mõningaid ametnikka alamatest palgaastmetest kõrgematesse. Meie rühm on täiesti sellel arwamisel, et ametnikkude palkasid tuleb tõsta ja sellepärast toetab ka sarnast osalist tõstmist, nagu see antud korral on tehtud. Kuid samal ajal peame meie tarwilikuks rõhutada, et selle ettepanekuga palgaküsimust kaugeltki ei lahendata, waid et raudteelaste palkade ümberkorraldamise ja kõrgendamise küsimus jääb ka pärast selle ettepaneku wastuwõtmist samas ulatuses püsima, nagu senni. Meie jääme nagu ka ennegi sellele seisukohale, et ei tule leppida sarnaste osaliste ümberpaigutustega ja kõrgendustega, ja et ei tule niisuguseid ümberpaigutusi mitte praktiseerida, mis ometi mingisuguseid tagajärgi ei anna, waid palju rohkem segadusi sünnitawad. Selle asemel tuleks meie arwates kiires korras wõtta rewideerimisele nii hästi riigiametnikkude kui ka riigiettewõtetes töötawate tööliste palkade küsimus. Meie ei pea siiski tarwilikuks sellele osalisele ettepanekule wastu waielda.

Juhataja **K. Wirma**: Hääletamisele tuleb rkl. Woiman'i ettepanek: „teedeministeeriumi keskasutuse koosseisust wälja jätta 1. maist arwates 1) juriidiline nõunik palgaga 18.000 mk.; 2) kantselei-

juhataja palgaga 15.300 mk. nende asemele wõtta 1. maist arwates 1 asjade walitseja palgaga 18.000 mk., seega vähendada peatükk I § 1 palgad — 130.050 marga wõrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek: „I peatükk — keskasutus. Koosseisu suurendada. 3 nõunikuga à 18.000 mk. § 1 palgad suurendada 459.000 marga wõrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek peatükk II riigiraudteede walitsus. Koosseisu vähendada. Mehaanik I järgu 7 — palgaga á 5.500.— II järgu 5 — palgaga á 5.300.—. Koosseisu suurendada. Telegraafi mehaanik I järgu — 7 palgaga 5.800.—, telegraafi mehaanik II järgu 5 palgaga 5.500.—. Kokku nende vähendamiste ja suurendamiste tagajärjel suurendada § 1 palgad 40.300 marga wõrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Liigand'i ettepanek: muuta riigi raudteewalitsuse koosseisudes palgamäärased, neid tõstes ühe palgaastme wõrra järgmistele ametnikkudele: kauba-laekahoidjatele, piletilaekahoidjatele jne., nii nagu ma ette kandsin, sellele wastawalt ühtlasi suurendada teedeministeeriumi eelarwe peatükk II § 1 palgad 211.900 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Liigand'i ettepanek tõsta palkasid ühe palgaastme wõrra jaamaülema wanemale abile, wanemale rewidendile, takseerijatele, liinirewidentidele, wanematele tagawaraagentidele, noorematele tagawaraagentidele, wanemale rongidekorraldajale, noorematele rongidekorraldajatele, kaalude ja inventaari rewidendile, kaalumeistritele, wedurijuhi abi õigustega, sellega ühenduses peatükk II § 1 palgad suurendada 492.700 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Uibopuu ettepanek: „teedeministeeriumi raudteewalitsuse koosseisust kustutada 1. juulist sel aastal arwates:

1) Liikumisosakonna ülema abi palgaga 18.000 mrk. kuus.

2) Liikumisosakonna wanem rewident palgaga 13.500 mrk. kuus.

3) Weosakonna wanem rewident palgaga 13.500 mrk. kuus.

4) Raudteewalitsuse käsutusinseneer palgaga 13.500 mrk. kuus.

Kooskõlas sellega vähendada raudteewalitsuse palgad § 1 — 351.000 mrk. võrra. Aruandja on ühinenud ühe selle ettepaneku osaga, nimelt kustutada teedeministeeriumi raudteewalitsuse koosseisust liikumisosakonna wanem rewident palgaga 13.500 mrk. kuus, arwates 1. juulist sel aastal. Kas nõutakse selle ettepaneku hääletamist? (Hüüded: Lahus hääletada!) Ma palun aruandjat välja arwata, kuipalju sel juhtumisel tuleks palgaparagrahwist maha arwata. Aruandja on ühinenud selle ettepaneku osaga sellepärast, et teedeminister ka sellega on ühinenud. (E. Weberman, rhws.: See ei ole põhjus. — A. Kerem, rhw.: Kommisjon võib teisiti arwata.) Ettepanek on tehtud seda ettepanekut lahus hääletada. Selle tagajärjel tuleks, kui see ettepanek vastu võetak, palgaparagrahwist maha arwata, arwates 6 ja poole kuu palk, 87.750 marka. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb muu osa rkl. Uibopuu ettepanekust, välja jättes juba vastu võetud osa — liikumise osakonna wanem rewident palgaga 13.500.—. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Uibopuu ettepanek posti-telegraafi-telefoni peawalitsuse koosseisust kustutada: 1) administratiivosakonna juhataja palgaga 18.000 mrk., korraldus-jaoskonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 5.500 mrk. kuus, 3) rahwuswahelises osakonnas — posti-telegraafi ametnik üks, palgaga 7.700 mrk., 4) arwepidamise ja kontrolli alal arweametnik I järgu üks, palgaga 6.200 mrk.; koosseisu wõtta 1) administratiivosakonna juhataja — peawalitsuse ülema abi õigustega — palgaga 21.600 m. kuus, 2) tehnikaosakonnas eksploatatsiooni toimkonna juhataja üks, palgaga 9.900 mrk. kuus. Kooskõlas sellega vähendada peatükk III § 1 palgad 50.150 m. võrra. (K. Ipsberg, põl.: Lahus hääletada!) Lahus hääletamiseks ei ole mul mingisugust wõimalust, sellepärast et wastawa paragrahwi suuren-

dus- ja vähenduskalkulatsioonid ei ole õigel ajal esitatud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek, mis käsitab osaliselt seda ettepanekut, mis rkl. Uibopuu ettepanekus on, nimelt peatükk III posti-telegraafi peawalitsuse koosseisu suurendada tehnika osakonnas ühe eksploatatsiooni toimkonna juhatajaga palgaga 9.900.— ja sellele wastawalt § 1 palgad suurendada 84.150 marga võrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Rkl. Ipsberg'i poolt ettepanek tehtud suurendada raudteewalitsuse koosseisu, wõttes 1 jaoskonna juhataja palgaga 15.300.— ja sellele wastawalt § 1. Palgad suurendada 138.200 marga võrra. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 16 häält, vastu 22 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Ipsberg'i ettepanek, peatükk II § 1 suurendada, wõttes 2 rongirewidenti palgaga 6.800 marka kuus, sellele wastawalt suurendada § 1 115.600 marga võrra. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepanek on saanud poolt 19 häält, vastu 25 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Uibopuu ettepanek raudteewalitsuse koosseisust kustutada 80 telegrafisti III järgu palgaga 4.800 marka, 12 telefonisti I järgu palgaga 4.600.— kuus, 5 telefonisti II järgu palgaga 4.500.—, 15 tagawara telegrafisti palgaga 4.600.— ja wõtta koosseisu: 103 telegrafisti II järgu palgaga 5.000 marka kuus, 17 telefonisti palgaga 5.000 mrk. kuus, 15 tagawara telegrafisti palgaga 5.000 mrk. kuus. Kooskõlas sellega suurendada § 1 palgad 253.700 mrk. võrra. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on antud 24 häält, vastu üksikud, seega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Wirma ettepanek teedeministeeriumi ehituspeawalitsuse koosseisust kustutada 1 Toompea lossi walitseja — 5.000 mk. kuupalgaga ja wastawalt sellele vähendada teedeministeeriumi eelarwet, peatükk V § 1 palgad, 27.500 marga võrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'e ettepanek, mis ma ette kandsin. Rkl. Jõeäär on ettepaneku teinud lahus hääletada

tema ettepanekus kaks küsimust: 1) peatükk I keskasutus § 11 sõidu- ja weoabinõud vähendada 396.700 marga võrra ning 2) peatükk II riigi raudteewalitsus § 68 weerewa abinõude korrashoid vähendada 5.000.000 marga võrra. Esiteks panen hääletamisele vähendada § 11 sõidu ja weoabinõud 396.700 marga võrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Äralugeda. Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on antud 15 häält, vastu 25 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 68. Weerewa abinõude korrashoid vähendada 5.000.000 marga võrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele rkl. Jõeäär'e kõik teised ettepanekud, mida ma esiteks ette kandsin, wälja arwatud need kaks küsimust, mis on juba hääletatud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek: „Kustutada Pärnu-Tallinna kitsarööpalise koosseisudes liikumisakonnas 1. liikumisrewident, palgaga 10.800 marka kuus ja vähendada selle töttu korralisi kulusid § 1 — palgad — 140.400 mrk. võrra.“ (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Woiman'i ettepanek: „Peatükk I § 29 suurendada 2.165.000 marga võrra“ sisewete uurimise büroo arwel. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Ettepaneku poolt on antud 36 häält, vastu 12 häält, seega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Ipsberg'i ettepanek: „Peatükk III § 1, vähendada 22.950 marga võrra“, silmas pidades administratiivosakonna juhataja palga vähendamist 18.000 marga pealt 15.300 marga peale. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb teedeministri ettepanek suurendada peatükk VI Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudteewalitsus § 69 — 483.000 marga võrra Tallinna sadama teecharu kulul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Wirma ettepanek eelarwe lisas nr. 2 kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Siis on weel rkl. Woiman'i ettepanek „wõtta posti-telegraafi-telefoni kontorite ülemaid V klassi kontorites 55 asemele 62, palgaga 5.800 m. kuus, silmas pidades, et palga paragrahwis wastaw summa sees on. Aruandja on selle ettepanekuga ühinenud. Kas nõutakse lahus hääletamist. (Hüüded: Ei ole tarwis!) Lahus hääletamist ei nõuta.

Siis on weel rkl. Woiman'i ettepanek, lisaelarwe nr. 2 märkustes ette wõtta redaktsioonilised parandused. Selle ettepanekuga on ka aruandja ühinenud. Ettepaneku lahus hääletamist — ei nõuta.

Hääletamisele tuleb teedeministeeriumi koosseis ning korralised kulud kogusummas 1.574.916.000 m. nende parandustega, mis on vastu wõetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on teedeministeeriumi koosseis ja korralised kulud vastu wõetud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 8.05 min.

Pärast waheaga jätkub koosolek kell 8.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu läheb oma töös edasi.

Arwesse wõttes, et härra wälisminister takistatud on oma kohuste täitmise töttu koosolekule ilmuda, tuleb arutamisele wälisministeeriumi eelarwe asemel töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe.

Eelarwe-komisjoni aruandja **E. Weberman** (loeb):

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	2.243.400.—
§ 2.	Ametsõitude tasu	110.400.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	63.000.—
§ 4.	Esitus	30.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	49.200.—
§ 7.	Juriidiline abi ja kohutukulud	180.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	560.000.—

§ 9. Majapidamine	493.800.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	302.800.—
§ 12. Liikuw wara	80.000.—
§ 14. Hoonete remont	80.000.—
§ 40. Seaduste eeltööd, ko- diifikatsioon ja kirjastus	150.000.—
§ 90. Segakulud	15.000.—
Kokku peatükk I	4.357.600.—

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

§ 1. Palgad	11.207.600.—
§ 2. Ametsõitude tasu	299.200.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	244.500.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	100.000.—
§ 8. Kantseleikulud	316.800.—
§ 9. Majapidamine	9.782.500.—
§ 10. Wedu	366.700.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	110.000.—
§ 12. Liikuw wara	1.230.600.—
§ 14. Hoonete remont	630.700.—
§ 15. Kultuuriline toetus	46.117.800.—
§ 36. Õpetarbed ja wahendid	641.200.—
§ 87. Pension	117.450.000.—
§ 88. Hoolealuste ülewal- pidamine	17.723.500.—
§ 89. Riiklik hoolekanne	25.886.200.—
§ 90. Segakulud	473.400.—
Kokku peatükk II	232.580.700.—

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

§ 1. Palgad	3.799.600.—
§ 2. Ametsõitude tasu	600.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	98.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teeni- jate warustus	16.400.—
§ 8. Kantseleikulud	300.100.—
§ 9. Majapidamine	358.000.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	3.000.—
§ 12. Liikuw wara	25.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	10.000.000.—
§ 83. Töökaitse	726.500.—
§ 90. Segakulud	5.000.—
Kokku peatükk III	15.931.600.—

Peatükk IV.

Terwishoiu peawalitsus.

§ 1. Palgad	3.447.700.—
§ 2. Ametsõitude tasu	153.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	40.000.—
§ 8. Kantseleikulud	600.000.—
§ 12. Liikuw wara	27.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	27.168.300.—

§ 34. Hariduslikud kulud	270.000.—
§ 48. Rahwa terwishoid	9.450.000.—
§ 90. Segakulud	30.000.—
Kokku peatükk IV	41.180.000.—

**Kokku töö-hoolekande-
ministeerium 294.055.900.—**

K o o s s e i s u d.

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Keskasutus.

Juhatus ja kantselei.

Minister	1	36.000.—
Ministri abi	1	28.800.—
Kantseleijuhataja	1	15.300.—
Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Pearaamatupidaja abi	1	9.900.—
Sekretäär	1	8.700.—
Arweametnik	1	6.200.—
Noorem arweametnik	1	5.500.—
Registraator	2	5.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
„	1	4.800.—
„	1	4.600.—
Käskjalg-uksehoidja	1	4.500.—
Käskjalg	2	4.000.—

Hoolekande osakond.

Juhatus ja kantselei.

Osakonna juhataja	1	25.200.—
Hoolekande nõunik	3	11.700.—
Sekretäär	1	8.700.—

Üldasjade jaoskond.

Juhataja	1	15.300.—
Sekretäär	1	7.700.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—

Pensionide ja abirahade jaoskond.

Juhataja	1	15.300.—
Sekretäär	1	7.700.—
Asjaajaja	3	6.200.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—

Hoolekande asutused.

Juhataja rinnalaste- ja emadekodus, ühtlasi asutuse arst	4	18.000.—
Juhataja Udriku nõdra- mõistuslikkude kodus, ühtlasi asutuse arst	1	18.000.—
Juhataja wigaste laste kodus, ühtlasi asutuse arst	1	18.000.—

Juhataja pimedatekodus	1	Palk õpetajate palgaseaduse järele.	Wäljaõppinud meister- instruktor, ühtlasi õpe- töökoja juhataja pime- datekodus	2	8.700.—
Juhataja lastekodus	4	11.700.—	Wäljaõppinud meister- instruktor, ühtlasi õpe- töökoja juhataja wigaste laste kodus	2	8.700.—
Juhataja alaealiste tütar- laste kodus	1	11.700.—	Wäljaõppinud meister- instruktor, ühtlasi õpe- töökoja juhataja pime- date eksternaadis	2	8.700.—
Juhataja pimedate ekster- naadis	1	9.900.—	Wäljaõppinud meister- instruktor, ühtlasi õpe- töökoja juhataja Imas- tu inwaliididekodus	3	8.700.—
Juhataja Imastu inwalii- didekodus	1	9.900.—	Meeskaswataja-rawitse- ja Udriku nõdramõis- tuslikkude kodus	2	5.000.—
Juhataja-majaisa Tallinna inwaliidide ühiselumajas	1	7.700.—	Naiskaswataja-rawitseja sealsamas	3	4.800.—
Juhataja pedagoogiline abi Udriku nõdramõistuslik- kude kodus, ühtlasi kooli juhataja	1	11.700.—	Kaswataja-talitaja wigas- te laste kodus	2	4.800.—
Juhataja pedagoogiline abi wigaste laste kodus	1	11.700.—	Kaswataja-talitaja pime- datekodus	2	4.800.—
Juhataja abi majanduse ja tööstuse aladel Udriku nõdramõistuslikkude kodus	1	8.700.—	Tööde juhataja-õpetaja alaealiste tütarlaste ko- dus	1	7.700.—
Ülemõde rinnalaste- ja emadekodus, ühtlasi ju- hataja abi	4	5.500.—	Majahoidja-pereema Tar- tu inwaliidide ühiselu- majas	1	5.800.—
Rawitsusõde ja apteegi korraldaja Udriku nõd- ramõistuslikkude kodus	1	5.500.—	Pereema rinnalaste- ja emadekodus, pimedate- kodus ja alaealiste tü- tarlaste kodus	6	4.600.—
Rawitsusõde (wäljaõppi- nud) rinnalaste- ja emadekodus	13	5.000.—	Pereema Udriku nõdra- mõistuslikkude kodus, Imastu inwaliidideko- dus, Tallinna inwalii- dide ühiselumajas, Nar- wa lastekodus ja wig- gaste laste kodus	5	4.800.—
Rawitsusõde (wäljaõppi- nud) wigaste laste ko- dus, ühtlasi apteegi korraldaja	1	5.500.—	Asjaajaja-raamatupidaja rinnalaste- ja emadeko- dus	4	6.200.—
Rawitsusõde (wäljaõppi- nud) Imastu inwaliidi- dekodus	1	5.500.—	Aednik wigaste laste kodus	1	4.800.—
Õpetaja II järgu 4 a. prak- tikaga, Udriku nõdra- mõistuslikkude kodus	3	Palk õpeta- jate palga- seaduse järele.			
Õpetaja II järgu 4 a. prak- tikaga, pimedatekodus	4				
Õpetaja II järgu 4 a. prak- tikaga, wigaste laste kodus	2				
Õpetaja II järgu 4 a. prak- tikaga, lastekodus	9				
Kaswataja-lasteaednik, pedagoogilise hariduse- ga, rinnalaste- ja ema- dekodus	4		6.200.—		
Kaswataja-lasteaednik, pedagoogilise hariduse- ga, lastekodus	5	6.200.—			
Wäljaõppinud meister- instruktor, ühtlasi õpe- töökoja juhataja Ud- riku nõdramõistuslik- kude kodus	5	8.700.—			
Töökaitse-osakond.					
Juhatus ja kantselei.					
			Osakonna juhataja	1	25.200.—
			Sekretäär	1	8.700.—
			Kantseleiametnik	1	5.000.—
			Käskjalg	1	4.500.—
			Wanem töökaitse kom- missar	1	15.300.—
			Kinnitusasjade jaoskonna juhataja, ühtlasi osa- konna juhataja abi	1	18.000.—
			Sekretäär	1	7.700.—

Töökaitse kommissariaat.

Jaoskonna töökaitse kom-		
missar	10	13.500.—
Asjaajaja	10	6.200.—

Terwishoiu peawalitsus.

Juhatus ja kantselei.

Juhataja	1	25.200.—
Juhataja abi (ühtlasi arst- tijaoskonna juhataja ja epideemia arst)	1	18.000.—
Apteegi-jaoskonna juha- taja	1	18.000.—
Apteekide rewident	1	11.700.—
Sekretäär	1	8.700.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Asjaajaja-farmatsöit	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Tallinna kohtu meditsiin- arst	1	9.900.—
Maakonnaarst	11	5.500.—
Linnaarst	2	5.500.—
Linnaarst	10	4.500.—

Paljassaare merikarantiin.

Arst	1	11.700.—
Majanduse juhataja	1	5.500.—
Halastajaõde (kirjatoime- taja)	1	5.500.—

Tähtsamad muudatused, mis eelarwe-komisjon Wabariigi Walitsuse poolt esitatud töö-hoolekandeministeeriumi korraliste kulude eelarwes teinud, on järgmised:

Peat. I: keskasutus — on § 1 — palgad — vähendatud 100.100 marga võrra; siin on muudatus § 4 — esitussummad on vähendatud eelarwe-komisjoni pleenumi otsusel kõigi ministeeriumide kohta üldiselt ja selle hulgas ka töö-hoolekandeministeeriumi esitussummasid 60.000 m. pealt 30.000 marga peale. Siis § 5: on suurendatud ametnikkude ja teenijate warustamiseks 25.800 marga võrra. § 11: sõidu- ja weoabinõud. Siin otsustas eelarwe-komisjon nõutud summat vähendada alamkommissjoni ettepanekul sõiduabinõude arwu vähendamise arwel. Esiteks otsustas alamkommissjon tarwitusel olewaid 4 wana autot ära müüa ja selle kulul ühe uue juurde osta. Kuid eelarwe-komisjoni pleenum otsustas uue ostmiseks raha mitte lubada ja jättis eelarwesse ainult jookswad kulud sõiduabinõude jaoks. Wähendus oli siin kõik

kokku 730.200 marka. § 90 — segakulud —, milleks oli nõutud 30.000 marka, vähendas eelarwe-komisjon poole võrra, jättes eelarwesse 15.000 marka.

Kokku peatükk I oli nõutud 5.207.100 marka. Eelarwe-komisjoni nimel panen ette see peatükk wastu võtta 4.357.600 marga suuruses.

Hoolekande osakonnas on muudetud osalt palkade summa, § 1, vähendades seda ligemale 300.000 marga võrra koosseisude kokkutõmbamise tõttu — mis kokkuleppel walitsuse esitajatega.

Hoolekande osakonna eelarwes on suurem muudatus § 15 arwel, kultuuriline toetus. Wabariigi Walitsus oli nõudnud esialgu 17.157.800 marka, eelarwe-komisjon aga leidis tarwiliku olewat seda summat suurendada 28.960.000 marga võrra, põhjendusega, et töö-hoolekandeministeerium oli oma eelarwes toetuse andmiseks hoolekande alal omawalitsuse ja eraasutustele, Eesti lastekaitse ühingule, wigastatud sõjameeste ühingule, kutsekoolidele ja kursustel õppiwatele inwaliididele, lastekodule, wanadekodude, suwekodude ja warjupaikade jne. sisse-seadmiseks kogusummas nõudnud 48.369.160 marka, kuid rahaministeeriumi eelarwe-komisjon ja osalt ka Wabariigi Walitsus oli seda summat kärpinud, sellepeale vaatamata, et kõik nõudmised sel alal ja kõik eeltööd olid juba ära tehtud. Eelarwe-komisjon, läbi kaaludes tõsist tarwidust, wõttis need summad üles pea samas suuruses, nagu seda ministeerium juba enne oli nõudnud. Tähen-dab, ministeerium oli nõudnud 48.369.160 marka, eelarwe-komisjoni ettepanek oleks aga 46.117.860 mk.

Pensjoni alal oli Wabariigi Walitsus nõudnud 123.110.000 mk., eelarwe-komisjon leidis wõimaliku olewat seda summat vähendada kunni 117.450.000 mk., arwesse wõttes tegelikku seisukorda. Sest sel ajal, kui eelarwe kokku seati läinud aasta keskpolel, siis ei olnud weel tegelikult teada, kui palju pensjoni peale faktiliselt raha tarwis on. Nüüd on aga selgunud, et 1923 a. jooksul on see summa wäiksem, kui ette arwati. Ja teiseks oli ka teada, kui palju juurde-tulijaid olla wõib ja selle läbi oli wõimalik seda summat vähendada, ilma et selle läbi abisaajad kannataks. See vähendus on 5.660.000 marka.

§ 88 hoolealuste ülewälpidamise heaks on Wabariigi Walitsus ette pannud

16.367.900 mk., komisjon tõstis üldsumma kunni 17.723.500 margani. Selle põhjuseks olid järgmised asjaolud. Eelarwe-komisjon rahaministeriumi juures oli vähendanud kõigi hoolekandeesutuste hoolealuste toidunorme 5 marga võrra, olgugi et toidunormid nii-kui-nii väga madalad olid. Eelarwe-komisjon ei võtnud siin suurendust ette, vaid pidas võimalikuks ministeriumi minimaal normide juurde jääda. Kokku võttes tegi vähendus 1.355.600 mk. välja; eelarwe-komisjoni arwamisel oleks sarnane vähendamine otse lubamatu, kui arwesse võtta, et toiduhinnad sellest ajast, kui eelarwet kokku seadma hakati, kunni siiaajani on tõusnud, aga mitte langenud.

Riikliku hoolekande arwel oli Wabariigi Walitsus § 89 üles võtnud 22.591.000 mk. Eelarwe-komisjon tunnistas tarwilikuks seda summat suurendada 3.295.200 marga võrra. Põhjuseks oli siin see, et eelarwe-komisjoni asus seisukohale, et nõdrameelsete eest peab hoolekande riik oma peale võtma; ja seda on ka Wabariigi Walitsus oma töökawas lubanud. See summa, mis eelarwe-komisjon ette on pannud, on minimaalne, arwestades nende tõsiasjadega, mis töö-hoolekandeministeriumi andmetest eelarwe-komisjoni liigetel, eriti alamkomisjoni liigetel võimalik leida oli. Kokku peatükk II on siis Wabariigi Walitsuse nõudmine 204.923.500 mk., eelarwe-komisjoni ettepanek aga 232.580.700 mk.

Peatükk III, töökaitse-osakonnas on koosseisudes ka üks väike kokkutõmbamine tehtud kokkuleppel Wabariigi Walitsuse esitajaga. Selle läbi on § 1 — palkade summa vähendatud 3.886.800 marga pealt kunni 3.799.600 mk. peale. Siis on väiksem suurendus veel teenijate warustuses § 5-as analoogiliselt keskasutusele, mille põhjendused ma juba seletasin, ja § 9-as majapidamise alal 39.100-margaline kärpimine, mis tegelikkude tarwidustega põhjendatud. Kultuuriline toetus töökaitse-osakonna alal § 15 oli ette nähtud 5 miljonit. Seda summat leidis eelarwe-komisjon tarwilikuks suurendada kunni 10 miljoni margani. Põhjenduseks võiks nimetada järgmist: walitsus oli selle summa eelarwesse üles võtnud Tallinna merimeeste kodu maja ehitamiseks, kusjuures walitsus arwamisel on olnud, et maja ehitamiseks käesolewal aastal võib anda 5 miljonit marka, ja tulewal aastal järgmine 5 miljonit, kuid eelarwe-komisjonil läks korda selgi-

tada, et kodu ehitamiseks lubatud summa otstarbekohasem on tänawu aastal välja anda, sest wastasel korral ei saaks maja kewadeks mitte walmis. Sellepärast walitsuse esitaja nõusolekul suurendas eelarwe-komisjon seda summat 5 miljoni marga võrra. Kokku töökaitse-osakonnas oli nõutud 11.049.300 marka, eelarwe-komisjon paneb ette 15.931.600 marka.

Peatükk IV, terwishoiu peawalitsus, — seal on § 1 väikene palkade vähendamine koosseisude kärpimise arwel läbi wiidud, nimelt on § 1 üldsumma vähenenud 124.800 marga võrra.

§ 2 — ametsõitute tasu on vähendatud 50.000 marga võrra.

Põhimõtteliselt tähtsamaid muudatusi on siin olnud § 15 kultuurilise toetuse alal, kus oli nõutud 29.246.400 marka, aga komisjon paneb ette 27.168.300 marka. Need muudatused § 15 alal olid mitmesugused. Üks tähtsamatest oli Seewaldile nõutud toetusraha 6 miljoni marga suuruses. Eelarwe-komisjon jäi arwamise juurde, et toetust tuleb anda alguses. Ja Wabariigi Walitsus peaks selgusele jõudma selle asutuse juriidilise seisukoha üle. Nii et põhimõtteliselt ei olnud mitte eelarwe-komisjon selle wastu, kuid tehnilistel põhjustel määrati see seal esimeste kuude peale. Siis oli võimalik kokkuhoidmist saawutada sellesama § 15 all Narwa karantiini kulude arwel. Seal vähendati summat põhjendusega, et esiteks koosseisus on mitmed kohad wabad, ja sellepärast palkade arwel sinna nii suuri kulusid waja ei ole, teiseks leiti võimaliku olevat vähendada kantselei- ja majapidamise kulusid ja sellega on siis need muudatused põhjendatud. Sellesama § 15 muutustest oli veel tiisikuse wastu wõitlemise alal. Seal oli esiteks eelarwe-komisjoni seisukoht 2.000.000 marka määrata üldiseks tiisikuse wastu wõitlemise otstarbeks. Hiljem tuli aga Wabariigi Walitsuselt täiendaw ettepanek, 4.000.000 marka tiisikuse wastu wõitlemise seltsile määrata ja selle täiendawa ettepanekuga ühines ka eelarwe-komisjon.

Samas peatükis § 41 ekspertide tasu sai teise kohta üle wiidud ja sellepärast siit maha tõmmatud. Kokku on peatükk IV järele Wabariigi Walitsus nõudnud 44.139.000 marka, aga eelarwe-komisjon paneb ette 41.186.000 marka. Kokku töö-hoolekandeministeriumi eelarwes oli Wabariigi Walitsuse poolt nõutud

265.318.900 marka; eelarwe-komisjoni nimel panen ette seda wastu wõtta 294.055.900 marga suuruses.

Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Austatud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsuse nimel esinen mõne täiendus- ja muudatusettepanekuga. Need ettepanekud ei lähe lahku nendest alustest ja ülesannetest, mis eelarwe kokkuseadmisel ja tema läbiwaatamisel Riigikogu eelarwe-komisjonis üles seatud ja õigeks tunnistatud, waid muudatused on tingitud sellest, et wahepeal, nimelt pärast eelarwe kokkuseadmist mõned ümberpaigutused ja muudatused tarwilikuks on tunnustatud ja tegelikult läbi wiidud. Ühtlasi peatan lühidalt mõne üldise küsimuse juures, mis puudutab töö-hoolekandeministeeriumi tegewusala.

Esiteks muudatusettepanekud. Üks neist puudutab juba mitmel puhul Riigikogus kõne all olnud küsimust, nimelt toetusandmist töölistmajale. Juba 1923 a. lisa-eelarwes nr. 2 oli toetuseandmiseks osaühisusele „Tööliste Maja’le“ 5.000.000 marka lubatud. Lisaeelarwe hilise awaldamise tõttu „Riigi Teatajas“ ei olnud aga võimalik seda summat osaühisus „Tööliste Maja’le“ välja anda. Kuna „Tööliste Maja’le“ toetuseandmine juba möödunud aastal jaatawalt otsustati, siis ei ole põhjust sellest ka nüüd ära öelda, seda rohkem, et osaühisus „Tööliste Maja“ juhatus need eeltingimised, mis sel korral üles seati, omalt poolt wastuwõetawaks on tunnustanud. Nii tuleks eelarwet wastawas osas peatükk III, § 15 — 5.000.000 marga wõrra täiendada.

Edasi, teine ettepanek. Töö-hoolekandeministeeriumi 1924 a. eelarwesse on wõetud toetussumma 5.000.000 marka wigastatud sõjameeste ühinguks, sest et eelmisel 1923 a. ühingu osakondade ja liikmete toetamiseks wiinatshekkide pealt wõetaw maks tshekisüsteemi ärakaotamise tõttu ära jääma pidi. Kuna wahepeal otsustatud on tshekimaksu wigastatud sõjameeste ühingu heaks endisel kujul jätkata, jääb ministeeriumi eelarwesse üleswõetud summa ülearuseks. Et aga ministeeriumil üldise hoolekande alal wäljaminekuid on tekkinud, mida eelarwe kokkuseadmise ajal ette näha ei olnud, siis esinen ettepanekuga, seda summat arwata ministeeriumi 1924 a. eelarwe üldise abiandmise summa hulka. Nimetan mõned põhjused, mis selle summa suurendamise tarwilikkust põh-

jendawad. Riigikohtu otsusega 21. detsembrist 1923 a. on terve kategooria isikutele, kes tööwõimetutena ja abitarwitawas seisukorras Wenest ja Ukrainast Eestisse opteeritud, wõi muul teel siia elama asunud, — sõjapõgenejad, — ilma et neil selleks wastawalt kogukonnalt nõusolek oleks olnud, abiandmise kohustus riigi peale pandud. Niisuguseid isikuid ei ole sugugi wähe. Selle Riigikohtu otsuse järele on selge, et kogukondadelt wõib nõuda üksnes nende abitarwitawas seisukorras olewate optantide toetamist, kelle opteerimiseks kogukondadelt nõusolek oli saadud. Kõigi teiste eest peab hoolt kandma riik ja neid, nagu ma juba tähendasin, ei ole mitte wähe. See on uus ülesanne, uus kohustus, mis riigi peale on langenud, ja kuna selleks summasid ette nähtud ei ole, on tungiwalt tarwilik seda summat, mis teisel alal ülejäägina olemas, siia üle kanda.

Edasi puudub eelarwes summa õnnetujuhtumiste puhul abiandmiseks. Maksudawate seaduste põhjal on kodanikud, kes tuleõnnetuste, weeuputuste ja muude raskete looduslikkude õnnetuste puhul raskesse seisukorda sattunud, õigustatud riigi jõu kohaselt riiklikku toetust saama. 1920 ja 1921 aastal on selleks ka erilised summad töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes seisnud. Käesolewal aastal on ministeerium juba niisuguseks abiandmiseks Naroowa weeuputuse ja Petseri weening raheõnnetuste all kannatanutele, kus kogukahjud üle 20 miljoni marga ulatawad, üldiseks abiandmiseks määratud summadest kokku 1 miljard 200 miljonit marka juba wälja andma pidanud, olgugi, et need summad eelarwes teisteks otsarbeteks ette nähtud olid, ning nendeks hiljem tagasi saada tulewad. Wõib olla, et ka kewadine weeminek õnnetusi toob, kus kiire abiandmine tarwilik. Peale selle suureneb järjest endiste mõisapensionääride arw. Ehk küll juba ammu hakati neid kindlaks tegema, kellele riik toetust peaks andma, kuid kaugeltki ei ole selgitamine lõppenud; endised mõisapensionäärid on suuremalt jaolt wanad inimesed, kes korraldusi ei tunne ja sellepärast nõudmiste awaldamisega on wiibinud. Järjest tuleb neid juurde.

Need on kolm tähtsamat põhjust, mida ma pidasin tarwilikuks siin ette tuua. Peale selle tuleb juurde weel terve rida abiandmise juhtumisi selle tõttu, et praegune aeg wõrdlemisi wäga raske on. Ma usun, et Riigikogu selle summa suuren-

damist 5 miljoni marga wõrra mitte ei keela, seda enam, et selle läbi eelarwe mitte ei suurene, sest see 5 miljonit tuleks teisest paragrahwist.

Edasi, kolmas ettepanek. Makswa seaduse kohaselt kuuluvad politsei-meditsiin, kohtuarstlik ekspertiis ning nendega ühenduses olewad toimingud — surnukehade ülewaatus, sektsioonid, tunnistuste ja aktide kokkuseadmised ja wäljaandmised jne. — terwishoiu peawalitsuse hoolkonda, kes neid ülesandeid teostab, ametlikkude maakonna- ja linnaarstide wõi teiste riigi- wõi omawalitsuse teenistuses olewate wõi ka wabalt praktiseeriwate arstide kaudu. Niihästi ametlikud kui ka wabalt praktiseeriwad arstid on kohustatud kohtu- ja politsei-wõimude kutsel ilmuma surnukehade ülewaatusele, sektsioonide tegemisele, õnnetujuhtumiste puhul abi andma ning ekspertidena kohtusse. On arusaadaw, et arstid nende ülesannete täitmise eest, mis arstiseadusega nendele kohuseks tehtud, õigustatud on saada eritasu. Kohtusse ilmumise korral tasutakse kulud kohtuministeeriumi eelarwes olewatest summadest. Teistel puhkudel aga peaksid arstid tasu saada selle riikliku asutuse eelarwe järele, kelle hoolkonda politsei- ja kohtu-meditsiin ning nende korraldamine kuuluvad. Endisel Wene ajal olid need summad siseministeeriumi eelarwes ja ka meil kunni 1922 aastani, see tähendab senni, kunni siseministeeriumi koosseisu kuulus terwishoiu peawalitsus, kelle otsekoheseks ülesandeks on politsei- ning kohtu-meditsiin. Terwishoiu peawalitsuse ülewiiimisega töö-hoolekandeministeeriumi, läksid ka nimetatud summad üle ja 1923 aastal olid nad ette nähtud töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes terwishoiu peawalitsuse alal. Ka 1924 a. eelarwesse oli terwishoiu peawalitsus üles wõtnud wastawa krediidi, kuid mõnesugustel põhjustel on eelarwe-kommissjon need summad täiesti maha kustutanud.

Üks osa mahakustutatud krediidist, nimelt see, mis määratud on arstidele tasuks sel puhul, kui nad ekspertidena kutsutakse kohtusse, on üles wõetud kohtuministeeriumi eelarwesse. Teine osa aga, mis võimaldaks arstidele tasu maksta wäljasõitude puhul surnukehade ülewaatustele, sektsioonidele ning teiste politsei- ja kohtu-meditsiiniliste ülesannete täitmisega seotud toimingutele, on jäänud mahakustutatuks. Et ära hoida

sekeldusi ning kindlustada arstidele nende ülesannete korralikku ja seadusepärast täitmist politsei- ja kohtu-meditsiin aladel wäljaspool kohtuasutusi ka 1924 a. jooksul, on tarwis, et nende ülesannete täitmise võimaldamiseks terwishoiu peawalitsuse eelarwesse endiste aastate eeskujul uuesti üles wõetaks wastaw krediit. Silmas pidades senniseid kogemusi ja seda, et kohtus toimepandawate ekspertide eest käesolewal aastal tasu makstaw kohtuasutused, kuluks politseimeditsiiniliste ja kohtuarstlikkude ülesannete täitmise võimaldamiseks wäljaspool kohtuid 1924 a. 350.000 marka. Kaaludes seda küsimust ei wõi päris kindlasti öelda, et see summa peaks just töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes olema; wõib olla, peaks ta siseministeeriumi eelarwes olema, sest arstid ilmuwad tähendatud toimingutele nende wõimude ülesandel ja kutsel, kes alluwad siseministeeriumile. Kuid normaalne külg ei wõi praegusel juhtumisel takistuseks olla, seda enam, et siseministeeriumi eelarwe II lugemisel juba wastu on wõetud ja seal wõimatu on sellekohaseid parandusi teha. Kui normaalne õigus sinna peaks kalduma, et tähendatud krediit ei peaks töö-hoolekandeministeeriumi kaudu minema, siis wõidakse ju edaspidi krediit mõne teise ministeeriumi eelarwesse wõtta, praegu aga oli Wabariigi Walitsus sel arwamisel, et krediit peaks töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes olema, seda enam, et kohtuminister kategooriliselt seletas, et tema nende ülesannete täitmise eest tasumaksmist oma kompetentsi kuuluwaks ei pea.

Lugupeetud eelarwe-kommissjoni aruandja andis seletust nende muudatuste kohta, mis eelarwe-kommissjon töö-hoolekandeministeeriumi eelarwes on teinud. Tõele au andes peab ütleva, et eelarwe-kommissjon on töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe läbiwaatamisel wõrdlemisi heatahtlik olnud. On jaatawalt wõetud ja otsustatud terve rida põhjendatud nõudmisi, mis ministeeriumi poolt alguses olid esitatud, wahepeal aga tagasi lükatud, ja sedawiisi töö-hoolekandeministeeriumile võimalus antud oma ülesandeid teatawal määral paremini täita, kuna sel juhtumisel, kui eelarwe-kommissjonis ja ka Riigikogu poolt kärbitud kujul wastu oleks wõetud, nende ülesannete täitmine, mida rahwas sellelt ministeeriumilt nõuab, võimalik ei oleks olnud. Mina lepin aga teiselt poolt ka nende

kärpimistega, mis eelarwe-komisjon töö-hoolekandeministeeriumi koosseisudes on teinud, hoolimata sellest, et selle ministeeriumi koosseisu wördlemisi wäga tuntawalt kärbiti juba eelmistel aastatel. Hoolimata endistest kärpimistest on eelarwe-komisjon tarwilikuks pidanud nüüd weel 3 ametnikku maha kustutada, nimelt töökaitse-osakonna juhataja abi, terwishoiu peawalitsuses epideemia-arsti ja keskasutuse juures tõlk-korrespondendi kohad. Tõlk-korrespondendi ja epideemia-arstide kohtade mahakustutamise wastu ei hakka ma waidlema, arwan, et nendeta läbi wõib saada. Wõimatuks pean ma aga leppida töökaitse-osakonna juhataja abi koha mahakustutamise, kui sellenimelise koha asemele teist kohta ei looda. Töökaitse-osakonna ülesanded ja kohused on järjest kaswanud ja neid tuleb weelgi juurde. Wäga sagedasti räägitakse Riigikogus, seltskonnas ja ajakirjanduses just nendest ülesannetest, kõige-tõsisematest küsimustest, mida peab lahendama töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakond. Eriti peab kuuluma töökaitse-osakonna wõimkonda korterikriisi lahendamine ja tööpuuduse wastu wõitlemine. Kuid ma pean otsekohe ütlemä, et selles koosseisus, mis järele on jäetud, ei suuda töökaitse-osakond anda tööjõudu nende küsimuste selgitamiseks ja lahendamiseks, mis on ühenduses korteriküsimusega, eriti korterikriisi lahendamise, Sellepärast, leppides teiste kärpimistega, teen mina ettepaneku, wõtta koosseisu töökaitse-osakonna juhataja abi koha asemel korteriinspektor, kes ühtlasi oleks ka osakonna juhataja abi. (H. Anniko, krst.: Jälle inspektorid!)

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Wõib olla, et see nimetus kõigesündsam ei ole, kuid mina ei tea ka teist paremat. Nime-tage teda nõunik, wõi kuidas soowite, ega nimi siiski nii tähtis pole. Mina rääkisin nõudmistest ja kohustustest, mida tarwis on täita. (J. Uibopuu, rhsw.: Aga kuhu see raha saab, mis sellest üle jääb? L. Johanson, sd.: Ega see ei ole raudteede inspektori asi, on midagi muud.) ja ütlen otsekohe, et kui töökaitse ametkonnalt midagi nõutakse, siis peawad sel ametkonnal olema ka wäärilised jõud. Wähemalt niipalju peab tööjõude olema, et kõige hädatarwilikumate ülesannete täitmine korralikult wõiks sündida. Senni ei ole korteriküsimuse alal,

eriti korterikriisi lahendamiseks mitte kõike tehtud, mis tarwilik oleks olnud. Kui tahetakse midagi kätte saada, kui tahetakse korterioludes parandusi ja paremusi nõutada siis peame ometi algatuse hooandmise ja juhtimise kellegi kätte andma. Ja praegusel juhtumisel ei ole tegemist koosseisu suurendamisega; andes järele kõigile kärpimistele, tahan tagasi saada ainult ühte, nimetades seda korteriinspektoriks, palgaga 18.000 marka kuus. Sama palk, mis oli ette nähtud osakonna juhataja abile.

Selle tõttu, et eelarwe alamkomisjonis osakonna juhataja abi koht maha tõmmati, suurendati seal ühtlasi kinnitussajade jaoskonna juhataja palka 15.300 marga pealt 18.000 marga peale, arwates, et need tööd, mida senni tegi osakonna juhataja abi, wõiks ära teha kinnitussajade jaoskonna juhataja, ja kuna temale tööd juurde tuleks, peaks tema ka rohkem palka saama. Teataw palgakõrgendus on ka eelarwe peakomisjoni poolt wastu wõetud. Mina, tehes uue ettepaneku — wõtta koosseisudesse korteriinspektor — arwan, et sel juhtumisel kinnitussajade jaoskonna juhataja palka ei ole tarwis kõrgendada, waid see wõib jääda samasuguseks, nagu alguses ette nähtud oli, nimelt 15.300 marka kuus. Nende muudatuste tõttu suureneks töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III § 1., palgad, — 99.500 marga wõrra. Peale selle, nagu austatud Riigikogu liikmed mäletawad, kustutati eelarwe-komisjonis töökaitse-osakonna majapidamise kuludest ilma pikema kaalumise ühe ropsuga 10% maha. Peaaegu kõik teised 10%-lised kärpimise-ettepanekud lükati tagasi, aga töö-hoolekandeministeeriumi juures, kelle peale selle ettepaneku hääletamisel ei tea, mil põhjusel teisiti waadati, läks see ettepanek läbi. Igatähes oli see täiesti juhuslik hääletamine. Mina rääkisin täna ministeeriumi wane-mate jõududega, kes asjaga lähemalt tutawad on, ja nemad kinnitawad, et ülesjäetud summaga ei tule ministeerium läbi; tahes wõi tahtmata peaks siin lisaeelarwega esinema. Kui see nii kindlasti ette teada on, ja arwesse wõttes weel seda, et ettepanek eelarwe-komisjonis juhuslikult läbi läks, palun mina mahawõetud 39.000 marka töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III § 9 majapidamise kulude arwel uuesti ülesse wõtta. Need on kõik täien-

dus- ja muudatusettepanekud, mida mina walitsuse nimel teen.

Nüüd peatan mõne sõnaga üldiste küsimuste juures. Eriti suurt tähelepanu ja isegi ärewust on wiimastel aegadel, wiimastel nädalatel, tekitanud töötatöölise küsimus. Osa meie tööstusettewõtetest on wiimasel ajal tööliste arwu vähendanud, mõnedes ettewötetes tuleb lähemal ajal jälle suuremaid tööliste lahtilaskmisi ette. Kuna niimoodi töötatöölise arw järjest on suurenenud, on hakatud nõudma, et Wabariigi Walitsus töötatöölise toetamiseks ja tööpuuduse wastu wõitlemiseks nüüd öieti radikaalsed, mõjuwad abinõud tarwitusele wõtaks. Üheltpoolt nõutakse meie toetust ja mõju selleks, et ettewõtjad suuremat krediiti saaksid tööstuse jätkamiseks. Teiselt poolt aga arwatakse, et krediidiandmise wõimalused mitte nii suured ei ole, kui tahtmised. Samal ajal suurenewad järjest nõudmised töötatöölise poolt riigi abi peale. Wiimaste kokkuwõtete järele, mis tööbörsedelt saadud, on seisukord järgmine: Tallinnas oli 9. aprillil registreeritud töötatöölisi 1.671 perekonda. Riiklikku abi saawad 700 perekonda — 1.500 isikut. Wabu kohti oli sel päewal 14. Wäljaantud abiandmise peale 2.500.000 marka. Tartus on registreeritud töötatöölisi 1.674 perekonda. Riiklikku abi saawad 364 perekonda — 750 isikut. Wäljaantud abiandmise peale 1 miljon marka. Kalurite toetamiseks töö näol, Tartu maakonnawalitsusele saadetud 800.000 marka. Narwas töötatöölisi registreeritud 1.800. Riiklikku abi saawad 1.300 isikut. 8. aprillil algas tegewust Narwas kohalik lauawabrik, mis esialgul 130 inimesele tööd annab. On loota, et samas lauawabrikus tööliste arwu lähemal ajal suurendatakse, wõib olla, 350 isiku wõrra. Nii wäheneks abisaajate arw 800 peale, kui mitte uusi juurde ei tuleks. Wäljasaadetud abiandmise peale 1. miljon marka. See summa ei ole tänapäewani weel täiesti ära tarwitatud, waid sellest jätkub weel mõneks päewaks. Kalurite toetamiseks töö näol on Wiru maakonnawalitsusele wälja antud 400.000 marka. 19. aprillil saawad Kreenholmi wabrikus kangru- ja kudumisjaoskonnades kaupade rohkuse tõttu ladus 1.765 töölise lahti, ühes perekonnaliigetega üle 3.000 inimese. Esialgsete andmete järele jääwad need jaoskonnad seisma 1 kuuks, kui aga kaubale turgu ei leita, siis wõib olla, ka kauemaks ajaks. Rakweres jäi

seisma linawabrik 55 töölisega, perekonnaliigetega ühes arwatud 120 inimest. Seisma jääb ligemal ajal Aseri tsemenditehas — 350 töölisega, perekonnaliigetega kokku 850 inimest. Wabriku walitsus põhjendab töö seisumäämist kapitali puudusega. Aseri tsemendiwabriku ladus on 140 tuhat tünni tsemendi seismas, mida enne laewatee jääst wabane mist wälja ei saa saata. Sellega ongi seletataw rahapuudus. Paar päewa tagasi käis Aseri tööliste saatkond minu juures, samal päewal ka kaubandus-tööstus- ja rahaministri juures, ja palus riiklikku abi anda, kui töö seisma peaks jääma. Saatkond arwas, et kui wabriku walitsus krediiti ei saa, siis töölisi teraw tööpuudus ähwardab, sest lähemas ümbruses ei olewat nende jaoks tööd leida. Perekonna inimestel on raske oma alaliselt kohalt eemale minna. Niipalju, kui mina tean, peab wabriku walitsus Eesti pangaga läbirääkimisi ja wõib olla, leitakse võimalus sellele ettewõttele, mis meil üks elujõulisematest, krediiti nõutada.

Hiiu-Kärdla kalewiwabrik 315 töölisega, perekonnaliigetega kokku 700 inimest, jääb seisma määramata aja peale kütteainete puudusel. Wiljandis, Walgas ja Pärnus on seisukord parem. Petseri maakonnas on aga seisukord halb. Maakonnawalitsus teatab, et peipsiäärsete kalurite seas wajawad 2.610 inimest abi, kes ilma tööta. Kalurite toetamiseks töö näol on saadetud Petseri maakonnawalitsusele 1.800.000 marka ja kalameeste ühisuselt on ostetud tindikala 250.000 marga eest. Maakonnawalitsuse esitajad ja ka härrad Rügikogu liikmed Petseri maakonnast on arwamist awaldanud, et selle abiga, kuigi see suur ei ole, suudetakse kõige suurem puudus kõrwaldada, nii et inimestel nalga karta ei ole.

Tööbörsede andmete järele ei ole wäljawaated kuigi head, see tähendab, suuremaid tööliste juurdewõtmisi ei ole märgata, nii suurtööstustes, kui ka mujal. Siiski on lähemal ajal ette näha suurem tööliste juurdewõtmine riiklikus põlewiwistööstuses. Kui ilmad soojemaks lähewad, wõetakse sinna umbes tuhat uut töölise. Riiklik turbatööstus algab tööd mai algul, tarwitades umbes tuhat töölise. Töötatöölistel meie suurematest keskkohadest seal tööd leida on wähe lootust, sest seal töötatakse artellidena, ja suuremalt osalt leiawad sealt tööd endised töölised — Saaremaalt ja Peipsi äärest. Kes ajalehti jälgiwad, wõisid paar

päewa tagasi ajalehtedest leida, et riikliku turbatööstuse juhatus ongi juba töölistega, kes temale tööle lähewad, lepinguid sõlminud. Wõib olla, et osa nendest on keskkohitadest, aga kuna minul andmed puuduwad, siis ei wõi mina eitada seda arwamist, et turbatööstusesse minejad wäljastpoolt on ja töötatöölise nimekirjades mitte ei seisa. Muidugi teada, kewade tulekuga läheb nõudmine tööliste järele mitmel pool märksa suuremaks. Mais algawad kõiksugu sesoonitööd: põllutöö, ehitustöö, sadamatöö, maaparandused jne. Nii wõiwad töötsijad alates maikuust teenistust leida, aprillis ja mai algul jääb aga seisukord tõepoolest raskeks. Andes wäikese ülewaate sellest, ei wõi mina ometi tähendamata jätta, et andmed, tulgu nad nüüd tööbörseidelt wõi teiste organide kaudu, ei ole siiski sedawõrd kindlad, et nende alusel wõiks öelda, et kõik need inimesed, kes tööbörse on registreeritud, on sõna tõsisel mõttes kannatajad ja töötatöölised. Mina olen saanud terve rea teateid, mis näitawad, et töötatöölise nimekirjades on ka niisugused, keda ei tohiks tööpuuduse all kannatajateks nimetada, küll aga wast tööpõlgajateks. Selle komisjoni liige, kelle kaudu töötatöölise Tallinnas abiandmist korraldatakse, on wõinud tähele panna, et kõigeesimesteks nõudmistega esinejateks, pealegi õige kindlal ja ähwardawal kujul, on need olnud, kelle kohta wõib selgeks teha, et nemad elukutselised töötatöölised on, tähendab niisugused, kes ialgi tööd ei tee. Mõned nende hulgast magawad Tallinna linna öömajas; kuidas ja millest nemad endid elatawad, seda ei tea keegi. Edasi, tööolude selgituseks metskonnas loen ühe ametliku kirja ette. See kiri on tulnud põllutöoministeeriumile ühe metskonna metsaülemate poolt. Metskonna metsaülem, — mina jätan mõned väga iseloomustawad sõnad wälja, — kirjutab oma ettekandes järgmist:

„Metskonnas on üks suurem riigi tööstus, kus leiawad tööd sajad inimesed. See on linnast ainult 17 wersta eemal ja seegi sõita raudteel, ainult kaks jaamawahet. Enne kui riiklikku abi töötatöölisele lubati, oli metskonnas linnast töölisti kaunis kenasti. Aga kui abiandmise sõnum ka metsa jõudis, löödi kirwed ja saed kotti ja mitte soodsate sõnadega ametnikka jumalaga jättes, kadusid kõik linna toetuse järele. (L. J o h a n s o n, sd.: Näha, et mets metsaülemate peale

mõjub, hakkab kohe luuletama.) 29. weebbruaril olin linnas ja käisin linnawalitsuses töö- ja hoolekande osakonnas, kus waewalt läbi pääsesin töötatöölise hulgast, osakonna juhataja juurde. Seal selgitasin asja ära ja andsin nõudmise sisse, et wajan 200 töölist metsatööde peale. Tasuks lubasin 600 marka kant-süllast puude lõikusest ja 2½ marka tarbepuu kantjalast. Peale selle weel prii korteri küttega ja isegi magamiseks öled kasarmus. Lahkel näol seletati ja lubati wõimalikult wastu tulla. Isegi kohalikus häälekandjas oli 1. märtsil artikkel, kus nimetatud, et registreeritud nii ja niipalju töölisti, kuid olewat siiski wõimalusi kriisi lahendada ja määratud metskonda metsatööde peale 100 töölist. Kena. Pärast selle teate ilmumist ootawad jaamas metskonna ametnikud iga hommikuse sõidu ajal, et töölisti ausasti wastu wõtta ja neid prii sõiduga kohale toimetada. Aga kõik asjata. Ei ilmunud mitte ühtegi. Nüüd täna pöörsin telefoniga linnawalitsusesse järelepärimisega, kust wastati: „Ja waadake, töölistid ei ole nõus tulema metsatööle, sest loewad seda liiga raskeks ja wähe tasutawaks.“ Nüüd lõpeb selles küsimuses minu mõistus ja ma ei tea enam midagi ette wõtta. Kõike seda kannan ette selles mõttes, et oleks soowitaw kõigest sellest wastawatele abiandmise keskasutustele teatawaks teha, et töötatöölise nime all ka niisugused inimesed abi tarwitawad, kelle jaoks küllalt tööd on.“

Austatud Riigikogu liikmed! Mina lugesin selle kirja ette mitte selleks, et niisugust muljet luua ja arwamist tekitada, nagu ei oleks meil üldse tööpuudust. Ei, kaugeltki mitte sellepärast, waid põhjus, mispärast mina selle näite ette tõin, on järgmine: minu arwamise järele ei ole meil, kahjuks, terwet, korralikku tööliikumist. Tööliikumise juhtimine on sattunud niisuguste inimeste kätte, kes sihilikult igatepidi püüawad seisukorda halwemana näidata, kui ta tõepoolest on; kes sihilikult õhutawad ja kihutawad oma tuttawaid üles: minge aga tööbörse-desse, mis tühja tarwis tööd teha, kui riiklikku abi wõib saada! Kui mõni päew tagasi üks Riigikogu liigetest siin awalikult deklareeris, et tema on riigikorra kukutaja ja ka kõik tema seltsimehed on riigikorra kukutajad, siis mina arwan, peaks kõigile selge olema, et niisugused inimesed tõesti sihilikult selleks tööd teewad, et kaaskodanikka, oma seltsimehi

ajada abi nõudma. Ja mina pean ütleva, et kahjuks ongi mõnel juhtumisel abi saanud mõned üksikud, kellele seda andma ei oleks pidanud. Kuid kui niisuguseid nähtusi on ette tulnud, siis mitte sellepärast, et töö-hoolekandeministerium ja kohalikud omavalitsused oleksid asja hooletult või halvasti ajanud, vaid sellepärast, et niisugused eksitused on võimalikud sel põhjusel, et inimesed mõnest ringkonnast on andmeid andnud, mis toele ei vasta.

Edasi, töötatöölise toetamine niiviisi ja nendel alustel, nagu see senni on sündinud, on hädaabinõu, isegi halb hädaabinõu. Meie peame päris kindlasti tüürima sinna poole, et tööinimesed seadusandlikul teel kindlustatakse tööpuuduse vastu. Kahjuks ei ole senni eeltoodki tehtud vastava seaduseelnõu väljatöötamiseks. Aga meie peame sinna poole sammuma ja võimalikult lähemal ajal sellele tööle asuma. Siis kaoksid arvatawasti niisugused wäärnähtused. Kõigepealt, et need abi ei saaks, kellele seda tarwis ei ole. Kuid nende üksikute juhtumiste tõttu, et siin ja seal mõned töövõimulised inimesed tööle pole läinud, ei mõtlegi töö- ja hoolekandeministerium toetuse andmist tõsistele töötatöölistele, kes puuduses on, lõpetada, küll aga püüab tema erilist rõhku selle peale panna, et nõndanimetatud elukutselised töötatöölised ja eriti need, kes pakutud tööd vastu ei võta, toetusest kohe ilma jäetakse. Minul ei ole teateid selle kohta, et need inimesed, keda X. linna hoolekandeseaduse otsustas metsatööle saata, kes aga sinna mitte ei läinud, abiraha edasi said. Sellepärast julgeksin arvata, et nendele inimestele, kelle kohta selgusele jõuti, et nemad võiksid tööle minna, abiandmine kohe lõpetati. Mis puutub töömuretssemisesse Narva tööliste, siis on kõige suuremaks raskuseks see, et Kreenholmi wabrikus on suur arv naistöölisi. Ei või ometi nõuda ja tahta, et naised, kes seal wiletsates tingimistes elawad, kellel jalanõusidki ei ole, et neid kuhugi eemale metsatööstusse või turbatööstusse saadetaks. Nemad ei saa kohapealt lahkuda ja vähemalt siin ei peaks olema teist arwamist, kui et nendele inimestele peab riik just koha peal vastu tulema ja toetust andma. Ei ole aga tarwis seda summat suurendada, mis praegu eelarwesse on wõetud. Mina loodan päris kindlasti, et maikuul töövõimalused suurenewad ja siis töötatöölise arw järjest

wäheneb. Ka ei ole wist tarwiski terwet lubatud summat kewadel wälja anda, osa jääb sügiseks järele.

Nüüd puudutan weel teist küsimust. Mitmel puhul, eriti üldistel läbirääkimistel, kui eelarwega esineti ja ka nendel läbirääkimistel, mis järgnesid Riigiwanema deklaratsioonile, kõneldi tööajast, tööpäewa pikkusest, ja pandi küsimine ette: kuidas mõtleb uus walitsus siin toimendada, mispärast ei ole meil senni 8-tunniline tööpäew maksuma pandud? Mispärast ei ole Washingtoni konwentsioon Riigikogule ratifitseerimiseks ette pandud? Minu teada on need põhjused, mispärast Wabariigi Walitsus konwentsiooni kinnitamise ettepanekuga senni ei ole Riigikogule esinenud, järgmised: Washingtoni konwentsioon, mis nõuab, et 8-tunniline tööpäew tööstuses maksuma pandaks vähemalt 10 aastaks, ilma õiguse ja võimaluseta enne 10 aastat mingit muudatust teha, olgu olud misugused tahes, on ratifitseerimist leidnud ainult üksikute riikide poolt, sealjuures eeskätt nende riikide poolt, kus tööstusel üldse tähtsat kohta ei ole. (M. Martna, sd.: Poolas, näiteks.) Ainult paari tööstusriigi poolt, eesotsas Tsheho-Slowaakia, on see konwentsioon wastuwõtmist leidnud, kõik teised konwentsiooni kinnitajad on aga, nagu juba ütlesin, niisugused, keda tööstuse küsimus palju ei huiwita. (M. Martna, sd.: Arwan, et Poola on ikka tööstusriik.) Jah, Tsheho-Slowaakia ja Poola. Teie nimetasite juba Poola, mina lisasin Tsheho-Slowaakia juurde, sellega on kirik keset küla. Kui nüüd suurriigid, jõukad ilma riigid seda teinud ei ole, siis peaks küll arusaadaw olema, et Eesti Wabariigi Walitsus, kes tõsiselt peab rehkendama mitte üksnes sellega, mis sünnib väljaspool, vaid ka sellega, mis sünnib sissemaal, võis esialgul jääda äraootawale seisukohale. Ei või ju salata, et meie tööstusettewõtete sisseseade tehniliselt märksa vähem wäärtuslik on, kui paljudes teistes riikides, ja on arusaadaw, et nende sisseseadete juures ei suudeta seda palka ära teenida, mis edenenud tööstuses kättesaadaw on. Samuti arusaadaw, et sellepärast meie töösturitel tahtmine on tööpäewa pikendada. Wõin aga öelda, et tegelikult maksab meil 8-tunniline tööpäew wäga paljudes tööstusettewõtetes. (L. Johanson, sd.: Ta peab kõigis tööstusettewõtetes maksuma seaduse järele.) Igakord, kui

tarwis on olnud enam kui 8 tundi tööd teha, on läbi räägitud töö-hoolekandeministeeriumiga. Arwesse wõttes kõike seda, mis niisugustes nõudmistes ette toodud, on pidanud töö-hoolekandeministeerium peaaegu igal juhtumisel otsusele jõudma, et kui ei taha jagada seda seisukohta, et tööstus seisma jääks, siis tuleb ületunnitöö tegemiseks luba anda. Põhimõttelikult ei ole aga 8-tunnilise tööpäewa wastu ei töösturid, ega ka teised ringkonnad. Ja Wabariigi Walitsus on sellel arwamisel, et 8-tunnilise tööpäewa küsimuse äraotsustamine ja wastawa seaduse maksmapanemine ei olene mitte temast waid täielikult Riigikogust enesest. Wabariigi Walitsus esitab lähemal ajal selle paljunõutud Washingtoni konventsiooni. Riigikogu, järel kaaludes kõiki häid ja halbu külgi, otsustab siis ise, mis teha tuleb.

Edasi peab töö-hoolekandeministeerium tungiwalt tarwilikuks, et juba käesolewal aastal wastu wõetaks awaliku hoolekande ja haiguste wastu kinnitamise seadused. Meie praegune hoolekande korraldus on äärmiselt halb. Kõik asutused ja ametnikud, kes töowõimetutega ja abitahtjatega kokku puutuwad ning nende seisukorda lähemalt tunnewad, jutustawad otse kohutawaid lugusid. Siin ei saa teisiti, kui et peab hoolekandele seadusega kindel alus pandama. Uus hoolekande korraldus peab kõigepealt kandma ärahoidwat iseloomu. Hea korralduse juures on wõimalik puudustkannatawasse seisukorda langemist wõrdlemisi vähemate wäljaminekutega ära hoida, samuti ka neid, kellel täit tööjõudu ei ole, niisugustele töödele ette walmistada ja aladele juhtida, kus nad omaga läbi tulewad. On väga huwitaw, et meil antakse mõnes linnas hoolekande peale protsentuaalselt rohkem wälja, kui mõne teise riigi linnas, kus hoolekanne väga hästi on korraldatud. Niisuguse pildi saame näiteks siis, kui Tallinnat ja Helsingit hoolekande alal wõrdleme. See on seletataw sellega, et meil ei ole ärahoidwat hoolekannet. Meil on tekkinud mitmesuguste raskuste tõttu väga palju inimesi, kes teistsugustes oludes ei oleks pidanud puudust kannatama.

Kui need kaks seadust: Hoolekandekorralduse seadus ja haiguste wastu kinnitamise seadus wastu wõetakse, siis oleme meie suure sammu edasi astunud. Nendele sammudele peawad kindlasti järgnema teised.

M. Martna (sd.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Mõni asjaolu, mis härra minister ette kandis, wajab seletust ka teiselt poolt. Kõigepealt tööpuudus, mis meil juba kaunis üldiseks on saanud — nii kahju, kui see ka on. Härra minister toonitas väga õieti, et tööpuudus praegusel silmapilgul ikka weel laienemas on ja et meie wäike riik täiesti ilma ettewalmistusest, täiesti ilma tarwliku korraldusest niisugusesse seisukorda sattus, et riik oma kassast tööhoolekandeministeeriumi kaudu töötähtsusi toetama pidi hakkama. On kindel, et kodanlised kihid töötatöölise toetamisele väga wastu on, sellepärast on ka kodanline ajakirjandus väga palju just „tööpõlgajate“ üle kirjutanud ja kõnele- nud. Nii on ka härra minister — ma ei tea mikspärast — eriti selle külje peale suurt rõhku pannud. (J. Luur, krst.: A m e t l i k k i r i.) Minu austatud härrad, kes seda ametlikku kirja nii alla kriipsu- tawad, peaksid ka teisi ametlikku kirju tundma — eriti härra Luur, kes Narwa Kreenholmi poolt pärit on, kust hiljuti jälle sõnumid tulid, et see wabrik tead- mata ajaks seisma jäi — ja teadma, kuidas asjaolud tõepoolest on. Niisama tuli teade Kärblast, niisama tuli teade Aserist, niisama tuli, ma ei tea, kas see juba ministeeriumi on jõudnud, teade, et ka Kunda wabrik osalt seisma jääb, — mina eeldan, et need teated ka ametlikul teel walitsu- sele teatawaks on saanud. Kui aga mitte, siis on walitsusel küllalt asja „ametlikult“ kuulata, kudas asjaolud arenewad... Need teated kõnelewad sellest, et jälle nii ja nii palju tuhat töölise ilma tööta jäänud on! Kui me siis weel Petsrimaa ka- lamehed juurde arwame, siis ulatab töötähtsuste arw õnnetuseks mitme tuhandeni. Aga hoolimata sellest, et see arw nõnda suur on, rõhutas härra minister erilise rinnahäälega eriti nõndanimetatud töö- põlgajaid! Kui härra minister selle peale rõhku tahtis panna, et see eriti meie töö- lisliikumise killustatud oleku tagajärg on, siis olid temal selleks ehk ka teatud argu- mendid. Aga kes tööpuudust ja tööpuu- duse wastu wõitlemist ja töötatöölisele abiandmist ajalooliselt tunneb, see teab, et selle pahe wastu on juba algusest peale wõideldud ja eriti ka tööliste eneste organisatsioonide poolt, kes oma wäik- sest sissetulekust ja oma wäiksetest kor- jandustest oma tööta seltsimehi toetada püüdsid. See on üldine nähtus, tööliste seas on mõningaid inimesi, kes mõnikord

ainult selle abiandmise peale loodawad ja kes sellepärast alati tööle ei lähe. Aga, minu austatud härrad, kas siis tõesti Eesti tööliklass on Eesti parlamendi arwates niisugune, kelle kohta võib öelda: „laisad, ei wiitsi tööle minna“? Minu austatud härrad, niisugust otsust ei wõi teie ometi teha! Kui härra minister tähendas, et näiteks, kui Kreeholmis nais-terahwastele tööd ei ole, nagu siin talwel sitsiwabrikus oli, siis ei saa neid ometi ükskõik missuguse töö juurde saata! Kui siin näiteks ühe metsaülema, wõi metskonna walitseja kiri ette kanti, millest me kuulsime, et see härra enesele odawalt töölisi soowis, neid aga hõlpsasti ei saanud, siis läks ta neid naabrilinna tööbüroost otsima ja kui ta neid sealt ka ei saanud, siis kirjutas ta niisuguse ametliku kirja, võib olla, tegi koguni ettepaneku, töölilistele abiandmist seisma panna, et tema hõlpsamini töölisi saaks?.. Ja teie tahate seda puhta kullana wõtta? Meie peame ometi küsima: mikspärast töölised sinna ei läinud? Iga tööline ei wõi mitte igale tööle minna, see on ometi loomulik. Mina ei tahaks mitte uskuda, et töölised, kes metsatöoga harjunud ja kes metsatöoga oma igapäewast leiba harilikult teeninud, et need metsatöölised korruga enam metsatööle ei lähe! Ma ei tea, kuidas seda Eesti keeles wäljendada, aga nagu ironia kõlas selle kirja toon, kus muuseas ka seda rõhutati, et seal isegi prii õled magamiseks antakse! Kui aga selle peale eriti rõhku pandi, siis teised küljed küll wist mitte nii külgetõmbawad ei olnud... (Wahelhüüe J. Luur'i, krst. poolt.) Härra Luur, mina tean, et Teil tööpuudust ei ole. (Wahelhüüe põllumeeste ridadest: Kannatab küll! J. Luur, krst.: Härra Martna, mina tunnen selle wastu väga suurt huwi, samapalju kui Teie, härra Martna.) Teie huwid kalduwad teisele poole, sest Teie näete töötatöölises nadikaela. (Wahelhüüe J. Luur'i, krst. poolt.) Kas oli meie töö-hoolekandeministeeriumi poolt korraldatud abiandmine nõnda suur, et töölised, nagu kärpsed mee juurde alati jooksid? — Minu austatud härrad, ma tuletan teile weel seda kord meelde, kuidas Tallinna töötatöölised Ülemiste kaanali kaewama läksid. Minul oli juhus ühega nendest kokku puutuda ja mina pean ütleva, et see tööline, kes siin ülewal Riigikogu juhatuses juures käis, oli üks intelligent ja aus töö-

line, kes nädalate wiisi tööd tegi, lootes, et ta kord ka palka saab, kui ta wiimaks kuulis — tal oli 4.000 marka saamata — et ettewõtja raha kinni oli pandud, siis jättis ka tema oma lootuse ja hakkas waatama, kuidas oma raha kätte saada. See mees, nagu ka tema kaaslased, kes pärast päewade wiisi oma palgaraha pidid Ponsiuse juurest Pilatuse juurde otsimas käima, ei lase vähematki tööpõlgamise sarnast oletada, liiati, et nemad — mõned — isegi oma suwise töö palka täielt kätte pole saanud, waid kannatlikult ootawad, kunni Laussen ja Ko. raha „saab“.

Kui me öelda tahaksime, et töölised, kes nii hoolikalt tööbüroos tööd ootamas käiwad, töötatöölised ei ole, no minu austatud härrad, millest nad siis elawad? Kui teie ütlete, et nad on kelmid, wargad, ei wiitsi tööl käia, mispärast nad siis tööbüroos käiwad? Nad peaksid siis ometi waatama, kus nad uksi saaksid sisse murda, sest ega nad ometi õhust ei ela? Kui Teie sarnaseid kahtlustusi ette toote, siis peaksite neist ka oma loogilised järeldused tegema! Ka mina käisin seal büroos ja kuulsin nende noorhärade käest, et suurem osa tööbörse käijaid olla — wedelawõitu tööpõlgajad, kellest teadmata, millest nad elawad. Aga mina küsisin: „ütelge, mis huwi neid inimesi siia tõmbab, sest siit nad ometi abi ei ole weel saanud? Kas ainult kommunistliku kihutustöö pärast?“ Noh, kõnelege ometi lastele sellesarnast. (Wahelhüüe.) Ah, siis ka Teie arwates minnakse büroosse, kommunistlikku kihutustööd tegema?! (E. Weberman, rhws.: Kihutustöö, mis tagajärgi on andnud.) Härra, Weberman, Teie olete, nagu näha selles asjas ka väga kodune, eriti kogenenud?

Töötatöölilistele abiandmine on igalpool häda asi ja on igale riigile ja igale kogukonnale koormaks ja on ka igale töölisele väga soowimata ja wastutahtmist wõetaw abi, ja sellepärast on, nagu juba tähendatud, igalpool ka selle peale rõhku pandud, et seda abi kunagi pimedastpeast wälja ei anta, nii, et „pahem käsi mitte ei tea, mida parem käsi teeb.“ Igalpool korraldatakse seda asja nii, et tingimata kindlasti teatakse, kellele abi anda ja kellele mitte, ja abi ei anta kunagi täie palga kõrguses, waid nii palju, kui mina tean, ulatab tema $\frac{3}{4}$ palgani ja sageli on see ainult $\frac{1}{2}$ palga kõrguses. Väga sagedasti enne sõda, kui töölis-

organisatsioonid alles ise abi korraldasid, oli ta veel madalam, ja kui meil arwatakse, et see $\frac{3}{4}$ wõi $\frac{1}{2}$ palka peab tööliised töö juurest ära meelitama, peab neid laiska mängima õhutama, siis on see tööpoolest haawaw tööliisklassi wastu, ja osutab suurt asjatundmata olekut.

Mis aga meil eriti silma torkab ja millest mööda minna ei saa on see, et meil asi alles täitsa arenemata on. Mis on meil selleks tehtud, et tööpuudust ära hoida? Mida on selleks tehtud, et töowõimalusi rohkendada? Minul on juhus olnud, nii mõnigi kord siin sellest kõneleda, et meil selles mõttes ei ole mitte midagi tehtud. Meie suured tööstusettevõtted ähwardawad kokku langeda, selle tagajärjel jääb palju töölisi ilma tööta. Et nendele teist töowõimalust leida, selleks ei ole meil mitte midagi tehtud! Ma olen juba mõnda korda siin nimetanud, et näiteks Wabariigi Walitsus, Toompeal wanu maju kokku on ostnud nagu sahkerdaja juut; — mis enam kuskile ei kõlba, ka see on walitsuse omaks ostetud! Härra minister, Teie ise elate oma ametkonnaga ühes niisuguses koopas! Teedeministeerium elab teises niisuguses wanas majas, mis suwel ümber ehitatud, ja mille ümberehitamine niisama palju maksma läks, kui uus ehitus maksma oleks läinud. Tööd on inimesed selle juures leidnud, nagu oleks uus maja ehitatud, aga — kui selle rahaga uus maja oleks ehitatud, siis oleks wana maja eluruumid niisugustena tarwitada jäänud, kuna need nüüd kadunud on. Tähendab, ehitatud on, aga korterihäda ei ole sellega lahendatud, waid otse ümberpöördult! Härra minister rääkis siis ka sellest, et on waja korterikriisi wastu wõidelda ja et on waja asjatundjaid inimesi, kes selleks tööle asuksid, mis wäga õige on. Aga härra minister ei rääkinud sõnagi krediidist, et ehitustööstuse edendamiseks ja elustamiseks krediiti waja oleks! Nõndasama on tööpuuduse wastu wõitlemise krediidiga. Need 25 miljonit, mis tööhoolekandeministeeriumil töötatööliste abiandmiseks näppude wahel on, seda oleme meie — sotsiaaldemokraadid — poolwägisi wälja kiskunud. See oli minu ettepanek eelarwe-kommisjonile. Wabariigi Walitsuse arwates ei olnud nähtawasti töötatööliste krossigi waja, sest tema ei wõtnud selleks pennigi eelarwesse üles. See 25 miljonit on meie poolt ette pandud ja meie oleme sellega wäga rahul, et seegi eelarwe-kommisjoni

ja Riigikogu poolt wastu wõeti ja et see raha nüüd walitsusel tarwitada on. Ja mina ei pane seda imeks, et minister arwab sellest summast sügiseni jätkuwat. Mina loodan aga, et seda abiandmist mitte jälle ära ei lõpetada, waid et sügisel, kui see raha otsa lõpeb, et siis härra minister uue tarwiliku krediidindõudmisega tuleb. — Aga nõndasama on lugu ka ehituslaenu summade suurendamisega. Eelarwe-kommisjonis oli kõne sellest, et kui elukorterite ehituslaen ära lõpetatakse, nagu Wabariigi Walitsus soowis, keda ka kodanlised rühmad toetasid, et siis isenesest mõista ei ole loota ehitustööstuses niigi palju inimestele tööd wõimaldada, kui läinud aastal! Et aga seda krediiti suurendada, selleks ei tulnud härra ministri poolt mingisugust ettepanekut! Wõib olla, et härra minister loodab rahaministeeriumi operatsioonifondide peale. Aga ükskord peaks ju ometi see asi ühe ministereiumi alla koondatama. Praegu kiigub see kahe, kolme ministereiumi wahel: ehituspeawalitsus on raudteeministeeriumi all, korterikriisi lahendamine on töö-hoolekandeministeeriumi all ja raha on rahaministeeriumi operatsioonifondides! Issand jumal, ma ei tea, siin on juttu aetud ämbliku poliitikast, ma ei tea, missuguse nimega seda wõiks nimetada! Niisugusel kombel sellest asjast midagi tulla ei wõi. Kui töö-hoolekandeministeerium seda asja oma kätte ei wõta ja kui tema seda paremini korraldama ei hakka, siis ei tule sellest juba lihtsalt sellel põhjusel midagi head wälja.

Härra ministri suust sõnu laiskade tööliste kohta kuuldes, näis minule, et tema seda eriti rõhutada tarwilikuks pidas. See on ju muidugi iga inimese iseloomu asi, kuidas ta midagi rõhutab. Aga mul, austatud Riigikogu liikmed, tuli sel puhul midagi muud meelde. (Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Wististi waljem oli minu hääl siis, kui ma kommunistide peale mõitlesin!) Wõib olla, ma ei pannud seda tähele. Aga üks asi, mille peale mina sellega ühenduses tähelpanu juhtida tahan, on see, et kui meie põllumehed abi ja laenu tarwitawad, siis ei kõnele keegi hooletutest tööpõlgajatest, kellelgi ei tule siis meelde, et ka põllumeeste seas on joodikuid, logardeid ja pillajaid. Waadake, kui mina omalajal Tartus elasin, kus härra Hüneroni kodu on, siis kõneldi mulle Ropka, Tähkwere

ine talumeestest, et need suuratalunikud käia igapäew linnas ja juua seal eneste talud maha. (J. Soots, põl.: Kas Teie oma talu ka?) Ei, mina müüsin oma talu ära! (J. Soots, põl.: Miks Teie ta ära müüsite?) Kõigi küsimiste peale ei saa ma Teile siit wastata. Kui see Teid huwitab, härra kindral, siis wõin ma Teile pärast mujal seletust anda. Lugu on tõepoolest nii, et iga põllumees tunneb oma naabruses ka niisuguseid peremehi, kes laenusid mitte küllalt kasulikult tarwitada ei oska, aga seda ei kriiputata kunagi alla. Kui põllumehed laenu tahawad, siis on nad kõik ausad mehed, aga kui töötatöölised abi nõuawad, siis on nad laisad! Mitte meil üksi, waid ka wäljamaal öeldakse, kodanliste parteimeeste poolt tööpuuduse toetus olla preemia laiskuse eest... See ei ole siin ega seal tõsi!

Mis töötatöölise arwusse puutub, siis kui härra minister seda rõhutab, et meie tööbörsedest mitte kindlat arwu teada ei saa, siis on see õige. Aga kui härra minister arwab, et seda arwu, mis tööbörsede kaudu teada on saadud, weel vähendada wõib, siis on see eksiarwamine. Teie teate kõik, et palju töölisi, kes tööta on, tööbörse ligidalegi ei ulata, ja kes ilma meie teadmata kannatawad, kes ka selle wähese abi ligi ei pääse, mis Wabariigi Walitsus käesolewal talwel töötatöölisele on andnud. Töötatöölise arw on kahtlemata palju suurem, kui tööbörseid meil, seda teada saawad ja teada annawad. Tööbörseid leidub meil ainult suuremates linnades. Maal ja alewites neid ei ole. Aga ka maal ning alewites elab töölisi, kes talwel sageli ilma tööta on. Alles siis, kui ka sinna tööbörseid asutada wõimalik oleks, wõiks nende arwu kindlamini teada saada.

Ma tahaksin selle asjaolu peale tähelepanu juhtida, kuidas näiteks meie naabruses töötatöölise toetamise puhul abi antakse ja mis selles suunas muidu weel tehtakse — teadagi ainult mõne sõnaga. Härra minister nimetas naistöölisi, kes ilma tööta jääwad. Lugu on ka mujal sageli nõnda. Härra minister, Teil on ju wõimalik teada, kuidas Soomes talitatakse? Riigikogu liikmetele, kes seda wast ei tea, wõin ma öelda, et Soome sotsiaalministeeriumi juures on ka naistöölise osakond, ministeeriumis korraldatakse töid, muretsetakse materjaali ja igas linnas on talwel naistöölise töökojad tegewuses, kui alalist tööd ei ole.

Neid õpetatakse seal õmblema, kuduma ja mõnesugust muud tööd. Ja neile muretsetakse ka niisugust tööd. Sel ajal, kui mina wiimati Soomes käisin, oli see osakond juba mitu aastat töötanud, ja oldi selle tegewusega väga rahul. Edasi tarwitatakse Helsingis seda aega ka selleks, et töölisnaistele keetmist ja majapidamist õpetada. Teistes maades, Rootsis, Daanis ja Shweitsis on asi nõnda korraldatud, et kui töötatöölised abi saawad, ja kui neil tööd ei ole, siis peawad nad õpikursustel käima, peawad oma ametit paremalt õppima; kellel ametit ei ole, see peab katsuma mingisugust ametit ära õppida, et ka sel kombel tööpuuduse wastu paremini warustatud olla. Sest tööskamine on ka üks suur abinõu tööpuuduse wastu wõitlemiseks. (E. Weberman, rhwsw.: Inglismaal tehti seda demobiliseeritud sõduritega!) Rootsimaal ja mõnes Shweitsi kantonis on kursustest osawõtmine abisaamise tingimiseks tehtud. Abiandmine jäetakse seisma, kui abisaaja niisuguseid nõudmisi ei taha täita. Ma peatan wähese aega ka terwishoju osakonna juures. Arwatawasti väga õieti ütleb härra minister, et koosseisu vähendamine seal mitte otstarbekohane ei ole. Ma wõin seda ainult terwitada, et härra minister töökaitseosakonda niisugust ametnikku leida soowib, kes ka korterite terwislikku külge silmas wõiks pidada. Elukorterite terwishoidlikkude olude peale tuleb meil erilist tähelepanu juhtida. Aga ka tööruumid nõuawad hoolsamat tähelepanu. Näiteks raudtee peatehased, „Ilmarise“, wõi mõni teine wana wabrik. Neid waadates näeme, et tööruumid väga wiletsas seisukorras on. Ma tean väga hästi, et kapitaal ei luba kõiki hästi korraldada, ta punnib igalpool wastu. Aga töölised kannatawad hirmsasti niisuguste ruumide tõttu. Meil oli täna jutt sepikodadest ja teistest terwisest wastastest oludest wabrikutes. Kui seda ligemalt waadata, siis peab tahtmata küsima, kas tõesti sarnane olukord weel wõimalik on, kuna meil ometi töökaitseosakond tegutseb? Kui näiteks raudtee peatehaste juures ikka ja ikka töökuurikesi juurde ehitatakse, siis nagu ei teata seal, et tööliste näiteks söömise-, kätepesemise- ja muud tarwilikka ruume waja on! Kas ei peaks ka neid ehitama? Raudteewalitsus ei ole selle peale sugugi rõhku pannud. — Kui me siiswabriku korteriolusid waatame, siis näeme, et seal on olukord nii wilets, otse taewani kar-

juw wiletsus walitseb. Kuid töö-hoolekandeministeerium ja terwishoiu peawalitsus „ei saa midagi teha“, ei ole seadust, mis õiguse annab korterisse minna ja waadata, kas korter on kõlbulik wõi mitte! Ma eeldan nüüd, et kui härra minister korteri-inspektorid ametisse kutsub, mida ma kõigest südamest toetan, et ta siis ka sellekohase seaduse ellu kutsub, mis wõimaldab korteri-inspektoril korteritesse minna ja olukorda järele waadata. Senni ulatas see seadus ainult hoowinurgani ja prügikastini. Ja ainult hoowinurke ja prügikaste wõib linna terwishoiu ametmees rewideerida ja protokolle teha, kuid mis toas sünnib, see ei kuulu praegu maksmas olewa seaduse järele tema ülesannete hulka... Kui praegust wõimatut korda meeles pidada, siis wõib öelda, et härra ministri kawatus edusammu tähendab. Kui härra minister ütleb, et ta korteri-inspektorit soowib ametisse kutsuda, siis terwitan ma seda ja ootan esimestest sammudest järgnewaid, mis paranemise poole wiima peawad ja paranemist on meil tingimata waja, sest mitte ainult füüsiliselt ei kannata inimesed selle ääretu wiletsuse all, waid ka hingeliselt. Juurde aga tuleb mõelda, millest ma juba enne kõnelenud olen, wäikene rahwaarwu juurdekasw! Ma loodan, et need sammud, mis härra minister selles suunas kawatseb, häid tagajärgi annawad. Ma oleksin aga ka wäga hea meelega kuulnud, et terwishoiu peawalitsus oma silma ka alkoholismi hädaohu peale heitma hakkaks ja ka selles suunas kawatsusi looma tõttaks, kuidas selle hädaohu, selle mürgitamise wastu wõidelda. Kui aga terwishoiu peawalitsuse juhataja abi koht ära kaotatakse, siis on lootused niisuguste asjade peale õige kitsastesse raamidesse surutud.

Härra minister kõneles ka 8-tunnilisest tööpäewast, 48 töötunnilisest nädalast Washingtoni konwentsiooni põhjal. Härra minister, ma ütlen, et asi ei seisa mitte ainult Washingtoni konwentsioonis. Meil peaks ka niisugusel korral tööaja seadus olema, kui Washingtoni konwentsiooni wastu ei peaks wõetama, sest praegu, kus meil see seadus puudub, peab wabrikant igakord, kui ta näiteks ületunnitööd tahab teha lasta, ministri juurde minema ja paluma, kas see tal seda lubab. See on, asi oleneb härra ministri tahtmisest, mitte seadusest! See on ometi kord, millega leppida ei wõi. Sellepärast on

iseenesest mõistetaw, et mina esimeses liinis terwitaksin seda, et tööaja seadus Washingtoni konwentsiooni põhjal maksma pandaks. Kui aga seda teha ei saa, siis peab tööseadus ometi maksma hakkama, sest weneaegsed tööaja seadused olid niisama wiletsad ja ajast mahajäänud, kui hulk teisigi selle aja seadusi. Samasugune lugu on ka tööstusseadusega. Ka see on kokku lapitud Wene seadustest, kuberneride määrustest ja muist niisugustest asjadest. Kõik need puudused tuleksid töö programmi wõtta, ning neid tuleks kiirelt teoks tegema hakata.

Siis weel üks asi, mille peale ma tähelpanu juhin, see on meie puudulik palgaseadus. Kui meil jõulu ajal hulgalise wabrikute seismajäämisega tegemist oli, mis igal ajal jälle wõib juhtuda, siis oli see wõimalik ainult selle tõttu, et meil maksab üheinimese palgaleping. Kui meil aga ühis-palgaleping ehk kollektiiv-leping üldiselt maksew oleks, siis peaksid niisugused juhtumised wähemaks jääma, wõi hoopis ära kaduma, sest ühislepinguid sobides ei wõi töölised sellega nõus olla, et wabrikant jätab, millal tahab, wabriku seisma ja töölised ilma tööta. Niisugused juhtumised oleksid kollektiiv-lepingus ette nähtud, ning tarbeks korraldatud. See seadus oleks ka meil wäga soowitaw, ja see peaks kiirelt maksma hakkama. Ma toetan härra ministri siin awaldatud märkuste peale töö-hoolekande alal, ja loodan, et tema ka kõiki teisi puudusi arwesse wõtab, ja tarwilikkude seaduseelnõudega wõimalikult pea esineb.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhsw.): Lugupeetud eelkõneleja oli wäga skeptiline härra ministri arwamiste puhul kommunistliku kihutustöö suhtes. Muuseas sain ka mina ühe märkuse osaliseks, nimelt ütles härra Martna, et „härra Weberman tunda end selles asjas, see on kommunistlikus kihutustöös, wäga kodus.“ Ma ei tea, mis sugusel alusel teeb Riigikogu liige härra Martna selle oma oletuse ja mis tahab ta sellega öelda, kuid mina ise ei leia ennast selles asjas koguniste nii „kodus“ olewat. Ühte aga arwan, et meil üldse liig kergelt kommunistliku kihutustöö peale waadatakse. Et selle peale mitte nii kergelt waadata ei tohiks, seda peaksid ju kõigeparemini sotsiaaldemokraadid teadma. Ma tahan faktilise märkusena tähendada,

et piiräärsetest maakondadest, eriti meie idajärwede kalameeste poolt on minule mõndagi teatatud sellest häwitawast kihutustööst, mida kommunistid seal praegu töötä kalameeste hulgas teewad. Nad löhuwad sellega tõsist tööliste liikumist, eriti kalameeste hulgas, ja häwitawad igasuguse ühistegelise tegewuse, öeldes, et teil, kalamehed, pole tarwis mingisuguseid tarwitajate- ega kalameeste ühisusi, sest kommunistide sõnade järele ei olla tarwis seal piiräärsetes maades mingisuguste ühisuste organiseerimist, sellepärast, et warsti tulla punased ja anda neile selle maapealse paradiisi, mis asub teinepool piiri. Niisugune kihutustöö se gab tõsist abiandmist tööpuuduse puhul, ja siin ei saa mitte öelda, et see kihutustöö niisugune on, mille peale käega heita wõib.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Martna'!

M. Martna (sd.): Härra Weberman'i rahustamiseks wõin öelda, et mina seda tema endistest awaldamistest olen ammutanud, sest peaaegu igakord, kui kommunistide wäljaandmise küsimus kõne all on olnud, on härra Weberman selle asja kõige elawamaks toetajaks olnud. (E. Weberman, rhsw.: See on õige.) Noh, mis Teie siis weel küsite, kuidas ma selle peale tuln! (Põllumeestekogude ridades kõra ja hüüe: „rööhh!“ Naer paremal pool.)

L. Johanson (sd.): Mina arwan, et kui teie naerate niisuguse hääle puhul, siis see naer teile mitte auks ei ole. Ta tuletab küll midagi meelde, aga ta siiski wist parlamendi kohane ei ole. (Waadates paremale poole.) Teile on ta nähtawasti siiski kodune.

Härra töö-hoolekandeministri seletus praeguse tööstuse seisukorra kohta on igatahes sarnane, et selle peale rahwasitus peaks tõsist tähelpanu pöörama. Kõrwale jättes selle optimismi, mis härra töö-hoolekandeminister enesele lubas ühenduses kewade ja suwega, peab tunnistama, et ei ole mingisuguseid lootusi, et olukord paraneks. Wõib olla ajutiselt kewade ja suwi toob mõnesuguseid parandusi, sellele järgneb aga sügis ja siis on arwata, et tööpuuduse poolest seisukord palju halwemaks läheb. Muidugi on põhjused ka siin silmanähtawad. Uuel walitsusel on tegemist raske pärandusega, mida temale jättis eelmine walitsus nende

aastate jooksul, kus tema oma poliitika segamata walitses. Et niisugune majanduslik seisukord, nagu praegu, ükskord meie riigis kätte tuleb, seda wõis juba siis öelda, kui ikka waljemalt ja waljemalt meie seltskonnas hakati kõnelema Eesti panga lahtiumustatud kraanist. Jah, selle panga-poliitika, selle tööstuse poliitika, üldse majandusliku poliitika, mida see walitsus ajas, kelle seljatagune nüüd praegu selle küsimuse puhul niisuguseid isesuguseid häáli teeb, tagajärjed annawad nüüd ennast tunda ikka raskemalt ja raskemalt. See on tõsine küsimus, kui ajakirjanduses igapäew tulewad uued teated wabrikute seisumajäämisest kütteainete, krediidi ja turgude puudusel. (J. Holberg, põl.: Ega walitsus turgu teha ei saa!) Härra Holberg ütleb, et ega walitsus turgu teha ei saa. Walitsuse ülesanne on aga uusi turgusid otsida oma maa tööstus- saadustele. See on ometi walitsuse ülesanne. Aga kas kaubandus-tööstusministeerium, kas walitsus on tõsiselt mõelnud selle peale, et ka walitsuse ülesanne on tööstust tarwilikult finanseerida? Kas on seda tõsiselt ja kas on seda otstarbekohaselt tehtud? Aga mis endine walitsus tegi? Teie walitsus finanseeris ja toetas sarnaseid tööstusi, kellel igasugune wäljawaade puudus. Niisuguseid tööstusi ja ettewõtteid toetas teie walitsus ja kulutas need summad, mis oleksid tulnud elujõulistesse ettewõtetesse paigutada, niisugusteks otstarbeteks, kus nad surnud warandusteks muutusid, kus nad meie rahwamajanduse ringjooksust wälja läksid. Niisugune oli eelmise walitsuse töö tagajärg. Kõik need nähtused, mis nüüd ilmsiks tulewad, tulewad kirjutada selle poliitika arwele, mida senni on aetud. Need abinõud, mis praegu tööpuuduse wastu wõitlemise alal tarwitatakse, on ajutised, on erakordsed, neid ei saa tarwitada kaua. Seltskondlikud tööd, kui nad tööpuuduse wastu wõitlemise abinõudeks on, tulewad kulukamad ja on tihti isegi vähem otstarbekohasemad, kui otsekohene puhtas rahas abiandmine. Ei saa ka kaue- mat aega otsekohest toetust anda. See käiks üle jõu. Kui tõsiselt mõeldakse tööpuuduse wastu wõidelda, siis tuleb meie majanduspoliitikat terwendada. Muidugi ei saada seda teha ainult töö-hoolekandeministeeriumi poolt, see on terwe walitsuse asi.

Toodagu töötatöölise registreerimise alalt ükskõik missuguseid wäärnähtusi

ette, neid wõib olla ja neid salata ei saa, kuid salata ei saa ka seda, et rahwa laialiste hulkade seisukord muutub iga päewaga raskemaks, wõiks öelda, isegi katastroofiliseks. Mina arwan, härra Linnamägi, kes praegu ära läheb, wõib seda ka tõendada, et näiteks pandimajades kasvab tarwidus selle wäikese laenu järele, mis seal antakse. Nii näiteks seisawad sabad pandimajade uste taga. See tunnistab, et inimesed on sunnitud oma wiimast warandust pantima.

Näiteks on Tartu pandimajad üle 8 miljoni välja andnud ning raha on otsas, aga sabad seisawad ukse taga ja ei saada uusi nõudmisi rahuldada. (J. Holberg, põl.: See alati kordub nii enne pühi, sest üliõpilased, kes sõidawad ära, annawad riided panti.)

Kui loodetakse kewade ja suwe peale, et see meie tööpuudust vähendab, siis wõiks see vähendamine ainult osaline olla. Ei wõi ka loota, et inimesed, kes kewadeks ja suweks tööd leiawad, selle aja jooksul wõiwad nii palju teenida, et nad sügise ja talwe wõiksid üle elada. Seda arwata ei saa. Tähendab, tööd peaksid niisugused olema, mis ka teistel aastaaegadel teha wõiksid need inimesed, kes suwel, nii öelda, hooajatööde juures on. Wastasel korral, kui neile sarnaseid töid ei korraldata, on kindel, et nemad töötatöölise peret suurendawad ja neil on õigus abi saada.

Mis puutub sellesse, et on olemas isegi elukutselised töötatöölised, siis see wõib ju nii olla ja wõib ka õige olla, mis härra minister ütles, et tulewad üksikud isikud, kes on elukutselised laisklejad ja nõuawad abi. Meie teame, et niisuguseid inimesi on alati olemas, wõtke näiteks Maksim Görki „Põhjas“. Kui sealt tuleb mõni kuju ja registreerib ennast töötatöölisena, siis mina arwan, et temal ka selleks õigus on. (J. Holberg, põl.: Mujal riigis pandi sihukesed türmi.) Teil, härra Holberg, on kõwad abinõud.

Mis puutub sellesse näitesse, mida põllutööminister oma kirjas toob, siis wõib olla, et see õige ja nii on. Wõib olla, on tõesti üksjagu inimesi olemas, kes oma töøjõuga metsatöös nii wähe teeniwad, et nemad arwawad kasulikmaks maalt linna tulla ja siin abi püüda. Kui see nii on, siis on see wäärnähtus, kuid selle wastu wõitlemiseks on töötatöölise kontroll olemas. Kuid meie ei

saa ka oletada, et kõik inimesed metsatöölisele wõiksid minna. Metsatöö nõuab riideid, jalanõusid, aga seda ei ole kõigil töölistel. Kujutage omale ette, mis wõib olla siitsiwabrikute töölistel, kes on saanud, naistöölised 80 marka ja mehed kõigerohkem 150 marka päewas ja kes kõik kokku on wõtnud, nagu töö-hoolekandeminister teab, wabrikuwalitsuselt 2 miljonit marka awansina. Mis wõib neil inimestel weel olla? Kujutage omale ette, kuidas wõib saata neid inimesi ilma riideteta ja ilma jalanõudeta metsatöölisele. Metsas ei ole ka toiduaineid saada. Praegu on maal, külas, ammuigi weel metsas, raske toiduaineid saada. Mina ei usu, et igakord, kui metsatöölisele ei taheta minna, mingisuguse sihiliku kihutustööga tegemist on. Kui soowitatakse mõnelt poolt rohkemal arwul minna registreeerima, siis tuleb seal wahet teha nende wahel, kes on tõsised töötegijad, kes on abitarwitajad ja kes mitte. Sarnane wahetegemine on täiesti wõimalik.

Mis puutub hoolekande seadusesse, siis on see tarwilik seadus, kuid kahjuks ei saa mina ka siin seda optimismi jagada, mis härra ministril oli, nimelt, et tänawu saame selle seaduse wastu wõtta.

Sest töökaitse-komisjonis on ilmsiks tulnud, et suurem rühm — kogupõllumehed, selle seaduse wastu on ja selle arutamist seal nii katsunud juhtida, et komisjon rohkem läbi ei saa ühel koosolekul wõtta, kui waewalt paragrahwi. See seadus on üle 200 paragrahwi pikk, ja kui põllumeestekogu sarnast taktikat ka edaspidi tarwitab, siis selle Riigikogu ajal seda seadust ellu wiia küll ei saa, millest wäga kahju oleks. Kui see seadus maksma pannakse, siis selle läbi sotsiaal-olud paranewad tuntawalt.

Lõpuks lubatagu mulle peatada paari märkusega selle „riigiäraandja“ kohta, kellega siin täna jällegi opereeriti. Ei maksa sugugi seda seletust, mida see „äraandja“ ütles, nii wäga „õige rahana“ wõtta. Ja pealegi ei olnud see seletus sarnane, nagu seda ajakirjanduse poolt kirjeldatakse. Tema ütles selle mõtte, et kui teie markiste loete riigiäraandjateks, siis oleme kõik riigiäraandjad. Waadake stenogrammidest järele. Aga mina ei tahtnud sellest kõnelda, waid tahtsin selle peale tähelpanu juhtida, kuidas siin jällegi mõlemad pooled koos töötawad. Waewalt oli see seletus antud, kui parempoolsed lehed olid need, kes kujutasid seda meest,

seda „riigiäraandjat“, kui mingisugust kangelast, kes peaks tulesambana paistma teiste tööliste ees, selleks, et töölised jälle läheksid nende, see on kommunistide järele. Peab ütleva, et kui teie parempoolsed kõnelejad kommunisti vastu võitlemisest, siis kõigepealt waadake oma näppude peale. (J. Soots, põl.: Teie waadake kõigepealt oma moka peale. — Kohtadelt: Lõuad pidada!) Sarnasel korral ka Teie waadake oma lõugade peale.

Juhataja **L. Raudkepp** (helistab): Palun niisuguseid sõnu mitte tarvitada.

L. Johanson (sd.): (J. Soots, põl.: Ööh!) Pean ütleva, et Teie küll selle wahelhüüdega kindralile iseäralikku au ei tee. Peab kahetsema, et meil kindral sarnaselt esineb. Nii siis, kui kommunismi vastu tahetakse võidelda, siis kõigepealt tulewad veel põhjused kõrvaldada, mis selle nähtuse esile toovad. Kui meie oleme, seda heideti meile ka täna jälle ette, sõna võtnud selle võitlusviisi vastu, mis algatas endine siseminister, siis mitte riigiäraandjate, vaid õigusliku korra kaitseks ja meie tööliikumise kaitseks. Meil aga tahetakse teie poolt kommunismi vastu võitlemise ja riigiäraandmise sildi all kõigepealt hoopiski anda õiguslikule korrale ja ühtlasi ka meie tööliikumisele. Sellepärast meie waidleme selle vastu. (J. Soots, põl.: Teie luuletate. — Segased hüüded.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu on juba üle 2 tunni istunud, kas soovitakse waheaega. (Kohtadelt nõutakse koosoleku lõpetamist. Mõned waidlewad lõpetamise vastu.) Ettepaneku kohta on sõna rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhsw.): Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. Mina räägiksin selle ettepaneku vastu, sest meie võime kindlasti loota, et töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe veel täna vastu saab võtta, sest sõnasooijaid on wähe.

Juhataja **L. Raudkepp**: Nagu ma õieti aru saan on ettepanek koosolekut lõpetada tagasi võetud. Siis jääks teine ettepanek — waheaeg määrata. (Oldakse waheaja vastu.) Juhin tähelpanu selle peale, et stenografistid

on wäsinud, sellepärast kuulutan 10-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 10.35 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 10.55 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu läheb oma töös edasi. Wahepeal on kirjalik ettepanek tulnud rkl. Jõeäär'i poolt. „Panen ette töö-hoolekandeministeeriumis I peatükk § 1 — palgad — wähendada 223.400 mk., § 8 — kantseleikulud — wähendada 36.000 mk., § 9 — majapidamine — wähendada 49.800 mk. Kokku peatükk I 309.200 marka.

III. Töökaitse-osakond. § 8 — kantseleikulud — 30.100 mk., kokku peatükk III 30.100 mk. Kokku töö-hoolekandeministeerium 339.300 marka.“

J. Luur (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina võtan sõna mõneks minutiks ettepaneku tegemiseks. Minu ettepanek on järgmine:

Nagu austatud Riigikogu liikmed mäletawad, võeti möödunud aastal, 20. detsembril Riigikogu poolt vastu töö-hoolekandeministeeriumi erakorralistes kuludes peatükk III töökaitse arwel toetuseks töölistmajadele 10.000.000 marka. See Riigikogu otsus... (K. Wirma, sd.: See ei ole päewakorras.) ...mina tahan teha ettepaneku selle kohta. Olen nõus järgmisel korral sellest rääkima.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja **E. Weberman**: Ministri kõigi ettepanekutega mina eelarwe-komisjoni nimel ühineda ei wõi, wälja arwatud ettepanek palgamuutmise kohta, mis kinnitusjaoskonna juhataja asjus on ette toodud. Suurenduse ettepanekuga majapidamise kulude arwel 39.000 mk., arwesse wõttes ministeeriumi poolt esitatud tegelikka täiendawaid andmeid, arwan, et wõiks selle ettepanekuga eelarwe-komisjoni nimel ühineda.

Juhataja **L. Raudkepp**: Töö-hoolekandeministeeriumi eelarwe kohta on järgmised ettepanekud tehtud: rkl. Jõeäär'i poolt: „wähendada eelarwet I peatükk — palgad 223.400 mk., § 8 — kantseleikulud — 36.000 mk., § 9 — majapidamine — 49.800 mk. Kokku peatükk I 309.200 marka.

III. Töökaitse-osakond. § 8 — kantseleikulud — vähendada 30.100 mk. Kokku peatükk III — 30.100. mk. Kokku tööhoolekandeministeerium 339.300 marka.“

Siis on ettepanekud töö-hoolekandeministri poolt:

1) „Töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonna 1924 a. eelarwe peatükk II, § 15, litera b — kultuuriline toetus — vähendada 5.000.000 marga wõrra.

Sama summa wõrra suurendada hoolekande-osakonna 1924 a. eelarwe peatükk II, § 89-a — riiklik hoolekanne.“

Selle ettepanekuga ühineb aruandja ja ta hääletamisele ei tule.

„Wõtta töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna koosseisu, juhatus ja kantselei osas, korteri-inspektor, ühtlasi osakonna juhataja abi, palgaga 18.000 mk. kuus.“

2) „Kustutada samast koosseisust — kinnitusasjade jaoskonna juhataja — palgaga 18.000 mk. ja wõtta selle asemele koosseisu — kinnitusasjade osakonna juhataja — palgaga 15.300 mk. kuus.“

Selle ettepaneku osaga ühineb aruandja. „Nende muudatuste tõttu suurendada töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III, § 1 — palgad — 99.500 marga wõrra.“

3) „Töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III, § 9 — majapidamine — suurendada 39.000 marga wõrra.“

4) „Töö - hoolekandeministeeriumi 1924 a. eelarwet töökaitse-osakonna alal peatükk III, § 15 — suurendada 5.000.000 marga wõrra toetuslaenu andmiseks töölismajade osaihisus „Töölise Maja“le“.

5) „Töö-hoolekandeministeeriumi eelarwet terwishoiu peawalitsuse alal § 41 all suurendada 350.000 marga wõrra tasumaksimiseks politsei-meditsiini alal.“

Esiteks tuleb hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepanek paragrahwide kaupa. Wähendada peatükk I, § 1 — palgad — 223.400 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

§ 8 — kantseleikulud — vähendada 36.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

§ 9 — majapidamine — 49.800 marga wõrra vähendada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Peatükk III. § 8 — kantseleikulud — vähendada 30.100 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Järgmine vähendamisettepanek oli peatükk II, § 15, litera b — kultuuriline toetus — vähendada 5.000.000 marga wõrra ja sama summa wõrra suurendada hoolekande osakonna eelarwet peatükk II, § 89-a — riiklik hoolekanne. Aruandja ühines selle ettepanekuga, et keegi hääletamist ei soowi, on ettepanek wastu wõetud.

Edasi, peatükk III, töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna korteri-inspektor, ühtlasi osakonna juhataja abi, palgaga 18.000 mk. kuus, sisse wõtta. (Hääletatakse.) Mulle näib, wastu on enamusi. (Hüüded: Ära luge da!) Palun uuesti. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 22 häält ja wastu 10 häält. Sellega on ettepanek wastu wõetud.

Siis tuleb järgmine ettepanek sama peatüki kohta, kustutada samast koosseisust kinnitusasjade jaoskonna juhataja, palgaga 18.000 mk. kuus ja wõtta selle asemele koosseisu kinnitusasjade osakonna juhataja, palgaga 15.300 marka kuus. Selle ettepanekuga on aruandja ühinenud, nii et selle hääletamist ei soowita. (J. Hünerson, põl. Wäga soowitaw oleks see asi. — Aruandja E. Weberman: Palun hääletada, kui seda soowitakse.) Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Elmiste muudatuste tõttu suureneb töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III, § 1 — palgad — 99.500 marga wõrra.

Järgmine ettepanek oli töö-hoolekandeministeeriumi töökaitse-osakonna eelarwe peatükk III, § 9 — majapidamine — suurendada 39.000 marga wõrra. Aruandja ühines selle ettepanekuga, nii et hääletamist ei nõuta, ning seega on see ettepanek wastu wõetud.

Töö-hoolekandeministeeriumi 1924 a. eelarwe töökaitse-osakonna alal peatükk III, § 15 — suurendada 5.000.000 marga wõrra toetuslaenu andmiseks töölismajade osaihisus „Töölise Maja“le“. (A. Jürgenstein, rhw.: Kelle ettepanek see on?) Ministri ettepanek. (Hääletatakse, loetakse

hääli.) Poolt on 22 häält, vastu 12 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Töö-hoolekandeministeeriumi eelarweterwishoiu peawalitsuse alal § 41 all suurendada 350.000 marga wõrra tasumaksimiseks politsei-meditiini alal. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Panen hääletamisele töö-hoolekandeministeeriumi koosseisu ja korralised kulud ühes wastuwõetud muudatustega ko-

gusummas 299.544.400 marka. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on töö-hoolekandeministeeriumi koosseis ja korralised kulud vastu võetud.

Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **L. Raudkepp.**

Abisekretäär **J. Wain.**

